

Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet

Linda Jonsson | Carl Göran Svedin

*...lidlig. Det värsta
...v, så jag kunde inte spåra
...kt att gå runt på sin egen skola
...lder på en. Om jag kände mig utsti
...ed hur utstirrad jag kände mig då. Ja,
...inte veta vem som visste vad, vem som
... "du måste skicka bilder till mig också
... "I ha nya". Folk skrek inte hora efter mig e
...n alla viskade om mig. Jag kände mig s
...de inte göra någonting för att stoppa s
...ldrig någonsin skicka en bild till någon
...r. Jag kunde bara inte säga nej, r
...ntade de bara tills jag sa ja. Eller
...av. Det kunde hota med
...te för att jag skr*

FÖRDJUPNINGSRAPPORT 2017

Barnafrid är ett nationellt kunskapscenter med uppdrag att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn till yrkesverksamma som i sitt arbete möter utsatta barn. Barnafrid är placerat vid Linköpings universitet och arbetar på regeringsuppdrag.

Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet
Linda Jonsson, Carl Göran Svedin

Linköping/Stockholm 2017
Samarbetspartners: Stiftelsen Allmänna
Barnhuset
Serie: 2017:2
ISBN: 978-91-7685532-4

Produktion: Linkin
Tryck: LTAB

BARNAFRID – NATIONELLT KUNSKAPSCENTRUM
Linköpings universitet
Campus US
581 83 Linköping
www.barnafrid.se

Jag blev livrädd. Skammen var olidlig. Det värsta var att hon inte ville säga vem hon hade fått bilden av, så jag kunde inte spåra vem som skickat runt den. Det var sjukt hemskt att gå runt på sin egen skola och inte veta vilka som hade sett nakenbilder på en. Om jag kände mig utstirrad innan kunde det inte jämföras med hur utstirrad jag kände mig då. Jag bar med mig rädslan överallt. Att inte veta vem som visste vad, vem som hade sett vilka bilder... Killarna sa "du måste skicka bilder till mig också" och "jag har raderat dem, jag vill ha nya". Folk skrek inte hora efter mig eller så, allt var väldigt diskret men alla viskade om mig. Jag kände mig så smutsig och hjälplös och jag kunde inte göra någonting för att stoppa spridningen. Jag lovade mig själv att aldrig någonsin skicka en bild till någon igen. Det löftet höll jag i ett par dagar. Jag kunde bara inte säga nej, det har jag aldrig kunnat. Om jag sa nej tjatade de bara tills jag sa ja. Eller så blev de sura och det klarade jag absolut inte av. Det kunde hota med att säga till andra eller sluta prata med mig, vilket räckte för att jag skulle skicka en bild.

(Citat från "Jenny" som fick en avklädd bild av sig själv skickad till sig av sin bästa kompis, i Engvall, 2015 p. 114)

Innehåll

Sammanfattning och Rekommendationer.....	6
1. Bakgrund till rapporten	8
1.1. Uppdraget	8
1.2. Huvudstudien “Unga sex och Internet – i en föränderlig värld”	9
2. Introduktion – Barn och sexuella övergrepp på nätet	10
2.1. Sex, sexuellt risktagande och sexuella övergrepp på nätet	11
2.1.1. Sex på nätet.....	12
2.1.2. Övergrepp av sexuell karaktär via nätet	13
2.2. Definitioner och avgränsningar i den aktuella studien	14
2.3. Syfte och frågeställningar	14
3. Undersökningens upplägg.....	16
3.1. Övergripande	16
3.2. Urval, svarsfrekvens och bortfall.....	16
3.3. Enkäten	19
3.4. Bearbetning av data	21
3.5. Etik.....	21
4. Nätgrooming (Vuxnas kontakter med barn på nätet i sexuella syften)	22
4.1. Introduktion	22
4.2. Resultat	25
4.2.1. Nätgrooming – Kontaktförsök i sexuellt syfte innan 15 års ålder av någon som är 5 år eller äldre	25
4.2.2. Sociodemografisk grund.....	26
4.2.3. Dator och Internetanvändande	28
4.2.4. Utsatthet för sexuella övergrepp och annat våld.....	29
4.2.5. Utsatthet för mobbing	31
4.2.6. Relationen till föräldrarna under uppväxten (PBI) och psykisk hälsa	33
5. Sexuella övergrepp av en förövare på nätet	35
5.1. Introduktion	35
5.2. Resultat	36
5.2.1. Sexuella övergrepp av en person på nätet.....	36
5.2.2. Sociodemografisk bakgrund	38
5.2.3. Dator och Internetanvändande	39
5.2.4. Utsatthet för sexuella övergrepp och våld	40
5.2.5. Utsatthet för mobbing	41
5.2.6. Relation till föräldrarna under uppväxten (PBI) och psykisk hälsa	42
6. Sexuella övergreppsbilder.....	44

6.1.	Introduktion	44
6.2.	Resultat	44
6.2.1.	Sexuella övergrepp och dokumentation.....	45
7.	Diskussion.....	49
7.1.	Barn utsatta för nätgrooming - Oftare mobbade och mer på sociala medier ..	49
7.2.	Sexuella övergrepp på nätet - Lika allvarliga som övergrepp utanför nätet ...	50
7.3.	Sexuella övergreppsbilder på barn – Bilderna påverkar och oroar	51
7.4.	Den samlade bilden om övergrepp av sexuell karaktär på nätet.....	52
7.5.	Varför mår de så dåligt?	53
7.6.	Framtida fokus	55
8.	Referenslista.....	56

Sammanfattning och Rekommendationer

Denna fördjupningsrapport fokuserar på barns erfarenheter av sexuella övergrepp på nätet. Rapporten baseras på den tredje epidemiologiska undersökningen om ungdomars sexuella beteenden och erfarenheter på Internet. *Unga sex och Internet – i en föränderlig värld* är en enkätstudie från 2014 där 5 839 elever i gymnasiets tredje år deltog. Deltagarna tillfrågades om erfarenheter av olika övergrepp av sexuell karaktär på nätet såsom nätgrooming, sexuella övergrepp och sexuella övergreppsbilder.

Resultaten i denna rapport är nya och unika. De ska tolkas med försiktighet då det behövs mer studier inom området. Dock visar resultaten tydliga mönster, som vi till viss del känner igen från både nationell och internationell forskning samt kliniska erfarenheter vi fått ta del av.

Såväl de ungdomar som blivit nätgroomade (23,2 %) som de som blivit utsatta för sexuella övergrepp över nätet senaste året (32 ungdomar av de 330 ungdomar som hade haft sex på nätet) uppvisade en tämligen likartad bild av utsatthet för andra sexuella övergrepp, känslomässig och fysisk misshandel, känslomässig och fysisk mobbning samt olika former av självskadebeteenden. Till detta kommer att de rapporterade en sämre känslomässig relation till sina föräldrar under uppväxten även om de sociodemografiskt inte skiljde sig från andra ungdomar med få undantag.

Ett viktigt resultat från studien är att vi har kunnat konstatera att dokumentation i form av fotografering och filmning av sexuella övergrepp påverkar den psykiska hälsan negativt. Även osäkerheten om det skett eller inte är förknippad med en ytterligare försämrad psykisk ohälsa jämfört med när övergrepp inte dokumenterats. För de barn/ungdomar vars bilder spritts ökar den psykiska ohälsan ytterligare.

Bilden som målas upp är att denna grupp av ungdomar har en komplex bild av traumatiska erfarenheter och ohälsa och närmast är att betrakta som polytraumatiserade.

Forskningens uppgift är att på ett vetenskapligt sätt belysa olika fenomen i samhället och att utifrån genererade data dra slutsatser och ge rekommendationer för att som i detta fall bidra till en bättre hjälp som i detta fall till en utsatt och belastad grupp barn- och ungdomar.

Vi kan se att dessa ungdomar behöver såväl förebyggande som rehabiliterande insatser.

På det förebyggande planet behövs bättre kunskap om våld och andra former av övergrepp bland alla som arbetar med barn. Utan denna kunskap och professionell utveckling kommer de barn som riskerar att utsättas eller redan blivit utsatta riskera att inte upptäckas i tid, och att inte heller kunna erbjudas adekvata insatser. Detta gäller sannolikt än mer de mest utsatta, bl.a. de grupper som denna fördjupningsrapport fokuserat på.

Barn och unga måste tidigt få kunskap om vad ett sexuellt övergrepp är, vilka rättigheter man

har och vad man kan göra om man blir drabbad. Skolan är en utmärkt plats att genomföra denna typ av utbildning. Vi kan se ett behov av en förändrad, moderniserad, sexualundervisning med fokus på relationer, ömsesidighet och respekt för att stärka barn och ungdomars sexuella integritet.

Kunskap om våld och andra övergrepp mot barn behöver integreras i samtliga utbildningar som riktar sig till personer som kommer att arbeta med barn och ungdomar. Detta sker lämpligast genom att ämnet införs i respektive examinationsordningar. Det är också angeläget att fortbilda redan anställd personal inom rättsväsende, socialt arbete, hälso- och sjukvård och skola om våld och sexuella övergrepp mot barn.

Utsatta barn/och ungdomar vänder sig oftast till kompisar och andra jämnåriga för att prata om övergreppen och för att få ett initialt stöd (Svedin et al., 2015; Landberg et al., 2015). Därför måste det till stora satsningar vad gäller kunskap om kompisstöd, vad man t.ex. ska göra om en kompis utsatts. Redan idag finns bra framtaget material (se www.dagsattprataom.se) som behöver spridas vidare till bland annat ungdomsmottagningar och skolan.

Erfarenheterna från intervjuer med ungdomar i EU-projektet SPIRTO (Jonsson et al, 2015c) visar att främsta anledningen till att unga undviker att prata med sina föräldrar om vad de gör på nätet är för att de upplever att föräldrarna kan för lite. Unga efterlyser kunskapsspridning till föräldrar och lärare och andra som arbetar med barn om nätet. Hur nätet fungerar som källa till information och glädje såväl som till de risker som finns på nätet.

Förövarna behöver hjälp och behandling för att minska risken att de utsätter nya barn. Därför är det ytterst viktigt med behandlingsenheter spridda i landet som alla har möjlighet att kontakta.

Resultaten gällande det markant allvarliga hälsoläget för de barn som drabbats av övergrepp på nätet av sexuell karaktär ställer krav på skola, hälso- och sjukvård samt rättsväsende. De drabbade barnen måste prioriteras genom att få snabba utredningar från både polis och socialtjänst följt av möjlighet till bra stöd och behandling. Precis som i huvudrapporten från 2015 (Svedin et al., 2015), finns det anledning att understryka att om barn och ungdomars psykosociala ohälsa är så nedsatt som här framkommer, måste samhället säkerställa att de erbjuds professionellt stöd och hjälp. Många kan behöva högspecialiserad vård. Detta gäller en stor del av de barn och unga som utsatts för våld eller andra övergrepp och är extra angeläget för en polyviktimerad grupp som den som denna rapport fokuserar på.

I framtiden behövs fler studier med olika metodik för att få en bättre bild och en djupare förståelse för hur övergrepp på nätet av sexuell karaktär påverkar de drabbade barnen.

1. Bakgrund till rapporten

1.1. Uppdraget

Regeringens barnrättspolitik utgår från barnets rättigheter såsom de uttrycks i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Det övergripande målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232) ska vara ett verktyg i arbetet med handlingsplanen.

Linköpings universitet har, på uppdrag av Allmänna Barnhuset, tidigare genomfört en studie om barn och ungas erfarenheter av sex och sexuella övergrepp på internet, *Unga sex och internet- i en föränderlig värld* (Svedin, Priebe, Wadsby, Jonsson & Fredlund, 2015) samt den populärvetenskapliga sammanfattningen av rapporten *Det gäller en av fem - fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige* (Landberg, Svedin, Priebe, Wadsby, Jonsson & Fredlund, 2015). I dessa rapporter är materialet begränsat gällande ungas sexuella kontakter på nätet när de lett till utnyttjande och övergrepp. Detta är ett område som idag är mycket aktuellt, inte minst genom de rättsfall vi fått ta del av i media. Det finns få studier, både internationellt och nationellt, som fokuserar på barn och unga som utsatts för sexuella övergrepp via nätet och vilka konsekvenser dessa övergrepp får. Mot denna bakgrund bedömde regeringen (beslut S2016/03697/FST) att det är angeläget att få ytterligare kunskap om detta i syfte att öka barns skydd mot att bli utsatta för övergrepp samt veta vilket stöd barnet kan behöva efter att ha blivit utsatt för övergrepp på nätet.

Utifrån studien *Unga sex och Internet- i en föränderlig värld* (Svedin et al., 2015) kommer följande fördjupning och frågeställningar att belysas:

- I vilken omfattning utsätts unga för övergrepp på nätet? Har detta ändrats över tid?
- Vilken bakgrund har de unga som utsatts för övergrepp?
- Vad har de för erfarenhet av mobbning, frivilligt sex, våld, övergrepp, risktagande, med mera?
- Hur mår dessa unga jämfört med andra som har sex på nätet och unga som aldrig haft sex på nätet?
- Kan ett övergrepp som sker på nätet få lika allvarliga konsekvenser som övergrepp som sker utanför nätet?

Detta är den första rapporten utifrån fördjupningsstudien. Dessutom kommer en populärvetenskaplig sammanfattning av rapporten samt artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter att publiceras.

1.2. Huvudstudien “Unga sex och Internet – i en föränderlig värld”

Avdelningen för barn och ungdomspsykiatri vid Linköpings universitet fick i uppdrag av Stiftelsen Allmänna Barnhuset att tillsammans med Statistiska Centralbyrån (SCB) genomföra en kvantitativ studie bland unga i gymnasieskolans år 3. Uppdragets huvudfokus var att samla in kunskap om ungdomars sexualitet, erfarenheter av övergrepp, sexuell exploatering, sexuell exponering via digitala medier i enlighet med Regeringsbeslut S2013/8825/FST. Uppdraget skulle ske i samråd med Ungdomsstyrelsen och Folkhälsomyndigheten och undersökningen skulle ske i samarbete med Lunds universitet.

Samtidigt med detta uppdrag gavs ett uppdrag från Stockholms stads socialförvaltnings utvecklingsenhet om en komplettering genom en breddad datainsamling i Stockholms stad. Detta uppdrag skulle framförallt fokusera på barn- och ungdomar i sexhandel/prostitution samt ungdomar som skadar sig själva med sex. I båda studierna användes samma enkät. Då det i analyserna av materialet visat sig vara väldigt små skillnader mellan de två dataseten redovisas i denna rapport det sammanlagda materialet.

Detta är den tredje stora nationella studien på området ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering. Den första studien *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter* (Svedin & Priebe, 2004) var ett uppdrag inom ramen för den statliga utredningen Sexuell exploatering av barn i Sverige (SOU 2004:71). Den andra undersökningen *Unga, sex och internet* (Svedin & Priebe, 2009) genomfördes på uppdrag av Ungdomsstyrelsen i avsikt att genomföra en kvantitativ studie bland unga i gymnasieskolans åk 3 samt bland Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheters (RFSL) medlemmar i relevant ålder. Dessa två studier har inom centrala områden använt samma enkät vilket möjliggör en jämförelse med den aktuella studien men också att studera trender över tid. Att kunna jämföra olika undersökningar med varandra och över tid är tämligen unikt samtidigt som det rekommenderas från många håll. Samtidigt som centrala frågeområden som t.ex. sexuella övergrepp och sexuell exploatering behållits intakta så har andra områden bytts ut för att nya områden har aktualiserats i en föränderlig värld. I den senaste undersökningen var områden som själskadebeteende, sex som självskadebeteende, människohandel för sexuella syften samt mobbning nya.

2. Introduktion – Barn och sexuella övergrepp på nätet

För flertalet barn och unga i Sverige är det en självklarhet att ha tillgång till både en dator med uppkoppling mot internet och en smartphone. Upprepade gånger har Statens Medieråd gjort studier om barns och ungas användande och trenden är klar, att nätanvändande går ner i åldrarna och att det inte finns någon klar skillnad mellan ett liv på och utanför nätet (Statens Medieråd, 2008; 2010; 2013; 2015). Barn och ungas liv levs med andra ord inom olika arenor såväl på som utanför nätet.

Vanligast är att använda datorn och mobilen till att titta på film/videoklipp eller för att använda sociala medier. Att spela spel är också vanligt, men detta är mer vanligt bland pojkar än bland flickor och könsskillnaderna visar sig vara större bland äldre än bland yngre barn. Könsskillnader ökar också med stigande ålder då det gäller mobilanvändande, där flickor ägnar mer tid från 10 års ålder än pojkar. Flickor använder också sociala medier i större utsträckning än vad pojkarna gör (Statens Medieråd, 2015). Det mesta som görs på nätet bidrar till positiva erfarenheter och möjligheter, vilket ibland kan glömmas bort när vi nästan dagligen får rapporter om barn och unga som farit illa av olika övergrepp relaterade till nätet på något sätt. Å ena sidan är det lätt att tänka att alla barn kan drabbas när som helst, vilket på ett sätt är sant, precis som i livet utanför nätet. Å andra sidan visar befintliga studier att det inte är så vanligt att bli utsatt för övergrepp av sexuell karaktär på nätet (se t.ex. Livingstone & Smith, 2014). Oavsett hur vanligt det är att barn utsätts, måste vi lära oss mer om de barn som drabbas, om deras bakgrund och hur de mår för att kunna stödja och hjälpa men också för att kunna förebygga.

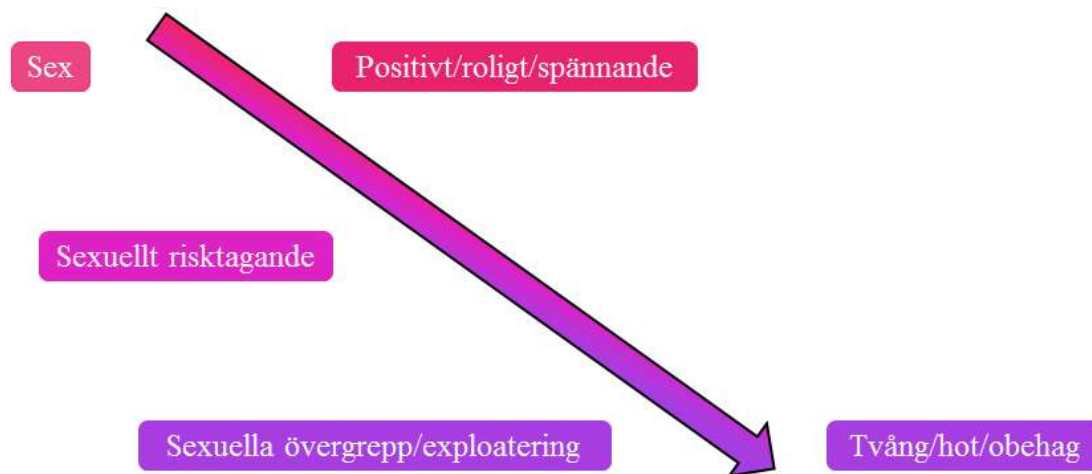
Denna rapport fokuserar på barn och ungas erfarenheter av övergrepp av sexuell karaktär på nätet. De berättelser vi fått ta del av från t.ex. rättegångar eller erfarenheter från professionella såsom psykologer, socionomer och poliser, vittnar om hur illa barn och unga kan fara och att det finns en hel del utmaningar med att hjälpa och stötta utifrån att övergreppen skett just på nätet. Rapporten presenterar resultat från vad knappt 6000 svenska unga personer, ca 18 år gamla, beskrivit att de varit med om i relation till sexuella övergrepp av sexuell karaktär på nätet; deras bakgrund, andra former av utsatthet och mobbning samt hur nätrelaterade sexuella övergrepp kan gå till och framförallt vad de kan innebära för de drabbade barnen/unga. Vi presenterar i huvudsak kvantitativa data med frekvenser, jämförelser och skillnader i denna rapport, men det finns många både nationella och internationella studier som är läsvärda och som också beskriver kvalitativa intervjuer med barn, föräldrar, professionella eller personer inom rättsväsendet med fokus på sexuella övergrepp via nätet (t.ex. Attention, 2015; BRÅ, 2007; Christianson & Rogland, 2017; Jonsson, 2015; Jonsson, Svedin & Hydén, 2015 b; Martin, 2014; 2016; Martin & Slane, 2015; NetClean, 2015;2016).

Genom kunskap om vilka som är i ökad risk för att drabbas, hur övergreppen går till och vilka konsekvenserna bli, kan vuxenvärlden bli bättre på att uppmärksamma risker för övergrepp innan de sker. Med mer kunskap ges också bättre förutsättningar för att stödja och behandla dem som redan utsatts för övergrepp med rätt bemötande och behandling såväl inom socialtjänst som inom sjukvård, skola och rättsväsende.

2.1. Sex, sexuellt risktagande och sexuella övergrepp på nätet

De flesta barn och unga har inte sex på nätet (Jonsson et al., 2015c; Svedin et al., 2015) och utsätts inte heller för nätrelaterade sexuella övergrepp (Jonsson 2015; Livingstone & Haddon, 2014). Dock är det så att övergrepp av sexuell karaktär som sker på nätet inte sällan föregåtts av att barnet/den unge själv varit aktiv i att t.ex. prata sex och själv tagit avklädda bilder och skickat till förövaren. Oavsett hur aktiv barnet varit själv i kommunikationen är det aldrig barnets fel. Dock kan det ibland vara en glidande skala mellan vad som är positiva sexuella handlingar, ett riskbeteende eller vad som är ett sexuellt övergrepp, figur 1. Ett övergrepp kan börja som en spännande och för barnet viktig kontakt på nätet, gå över i ett mer riskfyllt beteende där barnet t.ex. skickar avklädda bilder (kanske till flera okända personer) och slutligen resultera i situationer som barnet/den unge inte kan ta sig ur, där de tvingas till att göra saker de inte vill eller att bildmaterial sprids utan deras medgivande.

Även om olika studier visar olika resultat, så är den generella bilden att det inte är ett specifikt nätbeteende i sig, utan kombinationen av flera sexuella nätbeteende samtidigt, som innebär en ökad risk för att utsättas för övergrepp av sexuell karaktär på nätet (Jonsson et al., 2015c; Ybarra, Mitchell, Finkelhor, & Wolak, 2007). Ett undantag är dock unga som säljer sexuella tjänster på nätet. Det finns flertalet studier som vittnar om att dessa unga oftare lever ett mer riskfyllt liv både på och utanför nätet, oftare har en tidigare övergreppshistorik och inte sällan är polyviktimerade, d.v.s. har en bakgrund med upprepade tillfällen av utsatthet för våld eller andra övergrepp (Fredlund, Svensson, Svedin, & Wadsby, 2013; Jonsson, 2015; Jonsson & Engvall, 2014). Att få ersättning för en sexuell tjänst är en form av sexuell exploatering (FN, 2000) och det finns flera anledningar till att unga hamnar i situationen, inte minst som ett sätt att överleva (survival sex) men också som ett sätt att skada sig själva på (Jonsson & Engvall, 2014; Jonsson, Svedin & Hydén, 2015d).

Figur 2.1.1. Sex, sexuellt risktagande och sexuella övergrepp

2.1.1. Sex på nätet

De senaste åren har det särskilt forskats om unga som skickar/lägger ut avklädda bilder via mobilen eller nätet och resultaten från studierna varierar vad gäller prevalens (Döring, 2014). De flesta studier visar dock att det inte är något som de flesta unga gör och att unga är väl medvetna om riskerna med att skicka eller lägga ut bilder (Jonsson et al., 2015c). Svenska studier har visat att runt en fjärdedel av tillfrågade 18-åringar har haft sex på nätet i form av att skicka avklädda bilder eller haft sex framför en webbkamera (Jonsson, 2015; Svedin et al., 2015). Det vanligaste är att skicka bilderna till en partner. Att skicka en avklädd bild till sin partner är alltså avsevärt vanligare än att lägga upp en bild på en allmän community eller internetsajt, 24,7 procent jämfört med 2,1 procent, (Svedin et al., 2015). I EU projektet SPIRTO om unga som skickar avklädda bilder (Jonsson et al.2015c) intervjuades 50 svenska och engelska unga mellan 15 och 25 år om varför de skickade/la ut bilder på nätet, hur de tänkte när de skickade bilderna och om bilderna orsakat dem några tvivel eller problem efter att de skickades. Få beskrev allvarliga negativa händelser, även om de kunde beskriva att de blivit tjatade på, av t.ex. en partner till att skicka bilder. De flesta beskrev att de kände oro kring vad som skulle hända med bilden/bilderna efteråt. Det fanns många olika anledningar till att bilderna skickades och oftast beskrevs flera anledningar.

- Roligt/ett sätt att flirta på och träffa nya människor
- Som ett sätt att utforska sin sexualitet
- Som ett sätt att få bekräftelse
- Att det är socialt accepterat, att alla andra gör det
- Att det förväntas av en i en kärleksrelation
- Man hade fått frågan om att skicka en bild eller blivit tvingad till att skicka en bild.

Säkerligen finns det ännu fler anledningar än de SPIRTO deltagarna beskrev och som finns

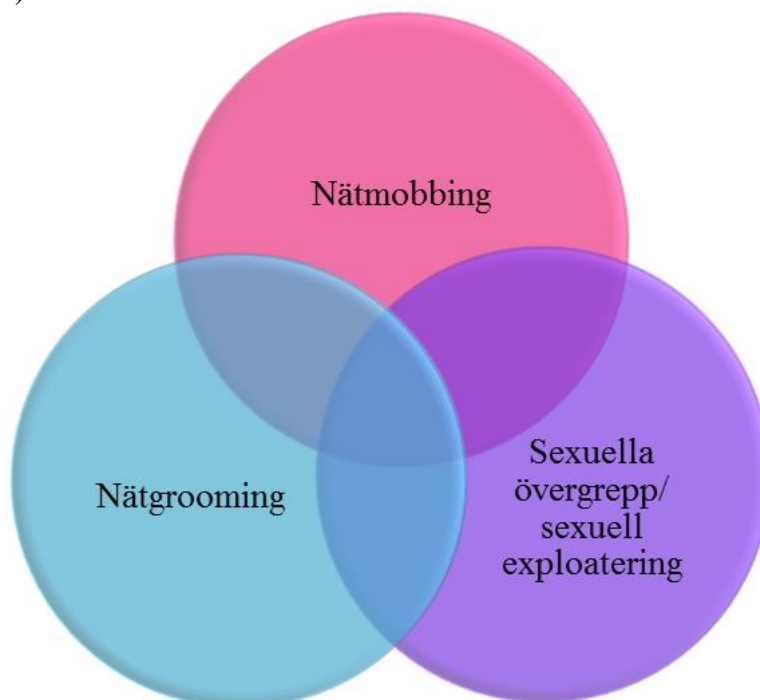
beskrivna ovan. Men vanligast vara att man tyckte att det var roligt och ett sätt att träffa människor och flirta.

Oavsett varför en person skickar en bild och även om sannolikheten är relativt liten att något negativt ska hända, så finns risken att bilden används på ett felaktigt sätt. Avklädda bilder kan både vara ett naturligt, positivt och roligt sätt att kommunicera med t.ex. en partner och samtidigt ett riskbeteende som ökar risken för att utsättas för sexuella kränkningar och sexuella övergrepp. Dock är det aldrig den som lägger ut en bild som gör fel - utan det är den sprider och använder bilderna på ett felaktigt sätt, varför ett barn aldrig får skuldbeläggas för att de skickat/lagt ut bilder (Jonsson et al., 2015c).

2.1.2. Övergrepp av sexuell karaktär via nätet

Eftersom de allra flesta barn och ungdomar har tillgång till en dator eller smartphone är det närmast omöjligt att skydda dem från potentiella risker av sexuell karaktär som kan uppstå nätet. De barn som utsätts för sexuella kränkningar och övergrepp på nätet kan utsättas av någon de känner, likväl som av någon de aldrig träffat eller haft någon längre kontakt med på nätet. Nätrelaterade sexuella övergrepp kan vara del av ett övergrepp som sker utanför nätet (t.ex. sexuella övergrepp utanför nätet som dokumenteras) eller så kan övergreppen ske enbart på nätet, t.ex. att en förövare på nätet tvingar barn att vara del i sexuella aktiviteter där de samtidigt tar bilder av sig själva eller filmas. Övergrepp av sexuell karaktär på nätet kan delas in i nätmobbing, nätgrooming och sexuella övergrepp/exploatering, figur 2. Ett barn eller en ung person kan vara utsatt flera av dessa samtidigt.

Figur 2.1.2. Övergrepp av sexuell karaktär på nätet (baserad på indelning enligt NSPCC, 2017)

Gällande både nätmobbning och nätgrooming finns det en hel del forskning men inte då det kommer till sexuella övergrepp/exploatering på nätet (Livingstone & Smith, 2014). Via media, rättsfall och från professionella som möter barn som utsatts för nätrelaterade sexuella övergrepp finns flertalet beskrivningar av att dessa övergrepp är allvarliga och kan få förödande konsekvenser för den som utsatts (Engvall, 2008: 2011; 2013; 2015; Christianson & Rogland, 2017; Jonsson, Warfvinge, & Banck, 2009). Bland annat har det beskrivits hur övergreppen på nätet kan få barnen att känna att det inte finns någon utväg - förövare kan kontakta dem när som helst, dag eller natt, övergreppen kommer in i deras "safe place" såsom det egna sovrummet, och att bilder och filmer kan spridas och delas med andra (se t.ex. Jonsson et al., 2009). Konsekvenserna efter nätövergrepp kan vara allvarliga, och i ett uppmärksammat rättsfall i Sverige tog en 15 årig flicka sitt liv efter att en man hotat att sprida avklädda bilder på henne.

2.2. Definitioner och avgränsningar i den aktuella studien

Enligt FN:s barnrättskommitté (2014) innebär sexuella övergrepp mot barn att ett barn förmås eller tvingas att delta i någon olaglig eller psykiskt skadlig sexuell aktivitet. Det är också olagligt att använda sig av barn för kommersiellt sexuellt syfte, att framställa ljudinspelningar eller bilder av sexuella övergrepp på barn, barnprostitution, sexuellt slaveri, sexuellt utnyttjande i samband med resor, trafficking, handel med barn och tvångsäktenskap. Sexuella övergrepp mot barn kan vara både fysiska och icke fysiska. Utöver detta ska ett nätövergrepp naturligtvis vara kopplat till nätet på något sätt. Ett sexuellt övergrepp via nätet kan ske på sociala nätverkssajter, när man spelar online spel eller när man använder mobiltelefonen eller datorn.

Med *barn* menar vi alla personer under 18 år i enlighet med Konventionen för barnets rättigheter (1989). När vi skriver *unga* vill vi speciellt betona att det främst rör de äldre barnen 15-18 år, men även inkludera personer upp till 25 år.

I denna rapport kommer vi att fokusera på barn och unga som utsatts för nätgrooming (kap 4), sexuella övergrepp av en person enbart känd via nätet (kap 5) samt sexuella övergrepp utanför nätet som fotograferats eller filmats (kap 6). Varje kapitel innehåller en inledning, en resultatdel och en diskussion. Sist i rapporten finns en samlad diskussion kring övergrepp på barn och unga på nätet.

2.3. Syfte och frågeställningar

Studien som redovisas i denna rapport syftade till att undersöka barn och ungas erfarenheter av sexuella övergrepp via nätet inkluderande nätgrooming, sexuella övergrepp av en förövare på nätet samt övergreppsbilder på barn. Den var en fördjupningsstudie utifrån "Unga sex och Internet- i en föränderlig värld" (Svedin et al., 2015).

Frågeställningarna var följande:

- I vilken omfattning utsätts unga för övergrepp på nätet?
- Vilken bakgrund har de unga som utsätts?
- Vad har de för erfarenhet av mobbning, våld, övergrepp, risktagande, med mera?
- Hur mår dessa unga jämfört med unga som aldrig utsätts för sexuella övergrepp på nätet?
- Kan ett övergrepp som sker på nätet få lika allvarliga konsekvenser som övergrepp som sker utanför nätet?

3. Undersökningens upplägg

3.1. Övergripande

Studien avsåg att studera ett representativt urval av Sveriges elever på tredje året på gymnasiet. Urval gjordes därför, med hjälp av Statistiska Centralbyrån (SCB), genom stratifiering av skolornas storlek samt studieprogram för att få ett representativt urval från hela tredje året på gymnasiet hösten 2014. Då studien även avsåg att göra en jämförelse mellan elever i Stockholm och övriga landet gjordes ett extra urval för stockholmsregionen där urvalet gjordes på samma sätt som i övriga landet.

Information om studien skickades till rektorn på respektive skola i augusti 2014 och datainsamling pågick från september till december 2014 med hjälp av SCB. Studien avsåg att avslutas i oktober 2014 men efter önskemål från skolorna förlängdes insamlingstiden till december 2014. Påminnelser gjordes via telefon av SCB november 2014.

Skolorna kunde själva välja att fylla i enkäten via dator i en digital version (rekommenderades i första hand) eller i en pappersversion. Oavsett vilken version som valdes svarade eleverna på enkäten under lektionstid med där en av skolan utvald ansvarig person i klassrummet. Både elever, ansvariga lärare och rektor fick information om studien i form av ett informationsbrev vilket även inkluderade kontakter för stöd och hjälp för de elever som kunde uppleva frågorna i enkäten som obehagliga.

3.2. Urval, svarsfrekvens och bortfall

Enligt Statistiska centralbyråns statistik från 2013 går 91,3 procent av alla 18 åringar på gymnasiet (Statistiska centralbyrån <http://www.statistikdatabasen.scb.se>). Ett preliminärt urval av skolor gjordes av SCB baserat på Skolverkets skolregister hösten 2013. Enligt urvalsramen (alla aktiva gymnasieskolor med minst 10 elever i år 2) stratifierades efter skolornas storlek. Det innebar att skolorna delades in i tre olika grupper (så kallade strata) beroende på antalet elever på respektive skola, tabell 1. På varje skola ingick ett eller två olika studieprogram. Av 1 215 skolor utsågs 261 skolor att medverka med 13 903 elever, figur 3. Av dessa hade 22 skolor lagts ned eller det valda programmet gavs inte längre varför det slutliga urvalet utgjordes av 238 skolor med 12 353 elever som fortfarande hade de program som urvalet baserades på. Av dessa accepterade 171 skolor att medverka med sammanlagt 9 773 elever. Av dessa 9 773 elever som gavs möjlighet att svara och medverka deltog 5 873 elever, se flödesschema och tabell 1. Detta motsvarade en svarsfrekvens på 60,9 procent. Vid genomgång av den av SCB överlämnade datafilen exkluderades 34 elever som antingen hade för stort internt bortfall på frågor (12 stycken) eller som bedömdes som oseriösa (22 stycken) motsvarande en slutlig svarsfrekvens på 59,7 procent.

Det fanns endast marginella skillnader mellan den slutliga undersökningsgruppen och bortfallet då det gällde urvalskriterierna, storlek på skolan och studieprogram varför ingen

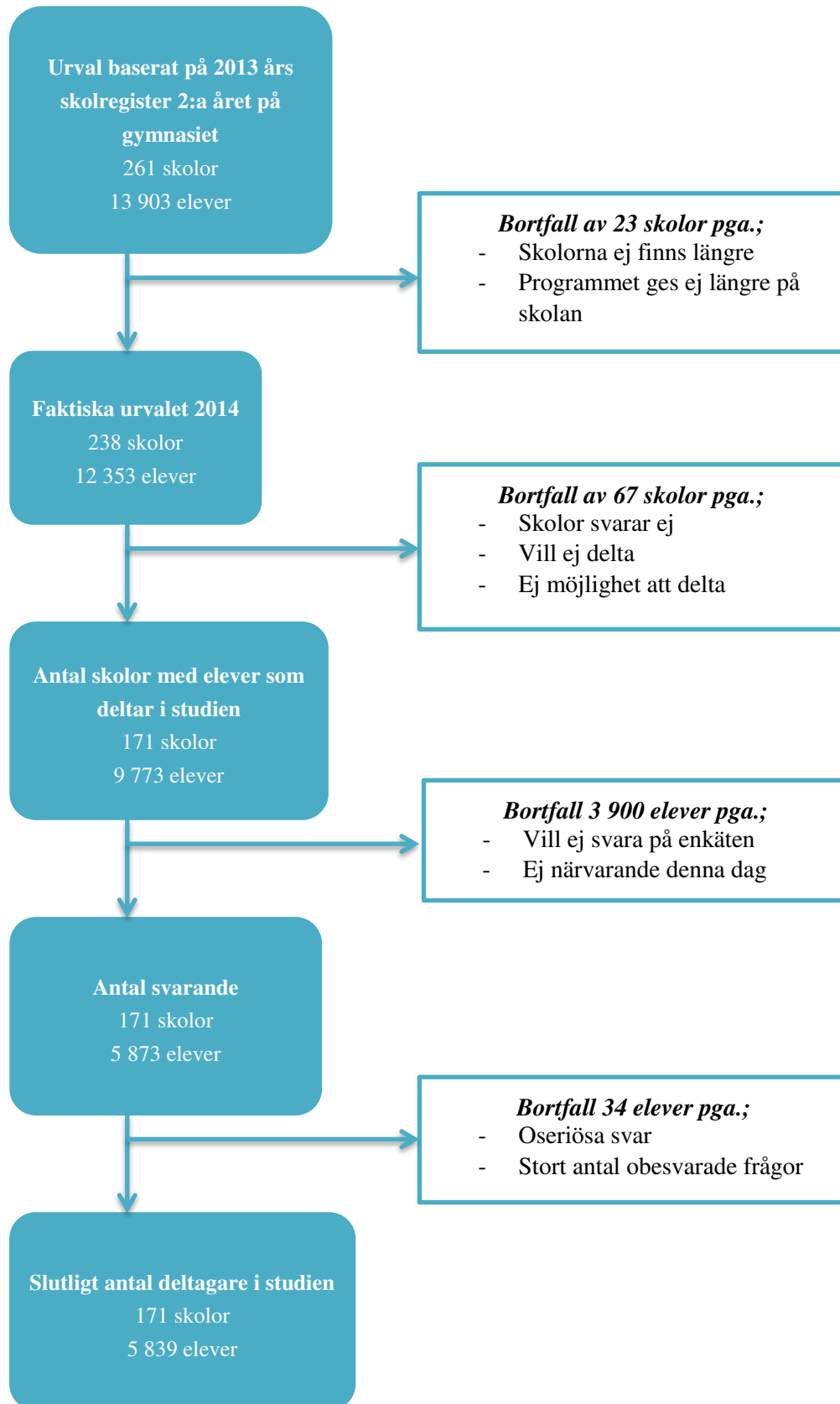
korrektionsfaktor använts.

Då det totala urvalet, utifrån två uppdragsgivare, bestod av elever från hela Sverige och ett utökat urval från Stockholms stad gjordes en separat analys om likheter och skillnader mellan dessa två elevgrupper. Svarsfrekvensen från Stockholms stad visade sig vara lägre (48,7 %) jämfört med övriga landet (65,3 %) och det fanns i Stockholmsurvalet färre svarande från små skolor med 10-190 elever (13,9 %) jämfört med övriga landet (22,1 %). Å andra sidan var det fler medelstora skolor som deltog i Stockholmsurvalet (51,2 %) jämfört med övriga landet (41,6 %). Denna skillnad uppvisade en liten effect size (Cramer's V = .10) och för övrigt var skillnaderna små eller obefintliga vid genomgång av svaren på de olika frågorna i frågeformuläret. Detta har medfört att vi bedömt att det varit möjligt att slå ihop de två olika urvalen till ett gemensamt material.

Tabell 3.2. Urvalsfaktorer för hela materialet

Urvalsfaktorer	Studieram från 2013		Faktiska urvalet 2014		Antal svarande	
	n	%	n	%	n	%
Skolans storlek (n=elever)						
10-190 elever	3267	23,5	3166	25,6	1167	19,9
191-360	5575	40,1	5150	41,7	2596	44,2
361-	5061	36,4	4037	32,7	2110	35,9
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100
Program (n=elever)						
Yrkesförberedande	5044	36,3	4704	38,1	1901	32,3
Studieförberedande	8859	63,7	7649	61,9	3972	67,6
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100
Ort						
Stockholm	5049	36,3	4402	35,6	1613	27,5
Landet	8854	63,7	7951	64,4	4260	72,5
Totalt	13903	100	12353	100	5873	100

Figur 3.2. Flödesschema

3.3. Enkäten

Enkäten grundade sig på de enkäter om unga, sex och internet som användes vid två tidigare studier av Svedin och Priebe (2004; 2009). Flera frågor från 2009 års studie var dock utbytta eller borttagna och nya områden så som sex som självskada lades till i enkäten. 2014 års enkät innefattade följande ämnesområden; sociodemografi, sport/idrottsutövande, kön, sexualitet, sexualvanor som skett av egen fri vilja, alkohol och droganvändning, antisocialt beteende, fysiska, psykiska och sexuella övergrepp, erfarenheter av vård för psykiatriska besvär, självskadebeteende, självskada genom sex, sälja sex, människohandel, kontakt med socialtjänsten, mobbning, internet och mobilanvändning samt pornografianvändning. Enkäten innefattade 116 huvudfrågor och totalt ca 350 frågor inklusive underfrågor.

Enkäten innefattade även ett antal standardiserade mätinstrument; Parental Bonding Instrument, PBI (Parker, 1990), Rosenbergs "Self-esteem"- Scale (Rosenberg, 1989), Trauma Symptom Checklist for Children, TSCC (Briere, 1996) samt delar av Functional Assessment of Self-Mutilation, FASM (Lloyd, Kelley & Hope, 1997). Vidare konstruerades en ny fråga om antisocialt beteende utifrån den engelska versionen av DSM-V kriterierna från American Psychiatric Association 2013. I den aktuella fördjupningsstudien har svar från PBI, Rosenberg och TSCC använts.

Parental Bonding Instrument, PBI (Parker, 1990, Parker, Tupling & Brown, 1979) är ett instrument som mäter ungdomars upplevelse av sina föräldrar under uppväxten. Instrumentet består av 25 frågor där 12 frågor rör omsorg och 13 frågor kontroll av föräldrarna under uppväxten. Svartalternativen går från 0 (stämmer helt) till 3 (stämmer inte alls). Svaren ger poäng 0-36 för omsorg och 0-39 för kontroll där höga poäng indikerar omfattande omsorg och kontroll under uppväxten. Låg nivå av omsorg och hög nivå av kontroll har blivit associerat med utveckling av psykiatriska besvär senare i livet. Cronbach's alfa var i 2009 års undersökning .087 i omsorgsdimensionen för mor (far .92) och 0.80 i dimensionen kontroll för både mor och far (Svedin & Priebe, 2009). I den föreliggande studien var Cronbach's alfa .087 i omsorgsdimensionen för mor (far .89) och 0.84 i dimensionen kontroll för mor (far .083).

Self-esteem – Scale (Rosenberg, 1989) är ett instrument som mäter självkänsla genom 10 frågor där de fyra svartalternativen går från 0 (helt) till 3 (inte alls). Totalvärdet varierar således mellan 0 och 30. Höga värden motsvarar god självkänsla. I den föreliggande studien var Cronbach's alfa 0.90.

Trauma Symptom Checklist for Children, TSCC (Briere, 1996) är ett instrument som mäter traumasymptom hos barn 8-17 år. Instrumentet innehåller 54 frågor som kan delas in i sex kategorier; oro, depression, posttraumatisk stress, sexuella besvär, dissociation och ilska. Svaren delas in i Aldrig – Ibland – Ofta – Nästan alltid. En psykometrisk utvärdering av instrumentet gjordes av Briere (1996) där reliabiliteten för intern konsistens Cronbach's alfa beräknades till 0.84 för hela instrumentet samt uppdelat på de sex kategorierna 0.77-0.89. Den

svenska översättningen gjordes av Nilsson, Wadsby och Svedin (2008) vilket gav ett Cronbach's alfa på 0.94 och 0.78-0.83 för underkategorierna. I den föreliggande studien var Cronbach's alfa på 0.95 för hela TSCC-skalan. För delskalorna gäller följande värden i Cronbach's alfa: .82 för Ångest, .88 för Depression, .87 för PTS (posttraumatisk stress), .85 för Dissociation, .84 för Ilska och slutligen .65 för Sexuella bekymmer.

Frågan kring kön ställdes som följande; "Är du..." med svarsalternativen "Man", "Kvinna" och "Denna indelning passar inte för mig".

Frågorna kring sexuella övergrepp innefattade vilken typ av sexuell aktivitet man varit utsatt för, hur många gånger det skett, hur gammal man var och om man var berusad eller drogad första gången, frågor om ålder, kön och relation till förövaren och om hen varit berusad eller drogad första gången, vilken typ av övertalning, press eller tvång som man blivit utsatt för första gången, om man blivit fotograferad eller filmad. Vidare ställdes frågor om man berättat för någon, om man sökt professionell hjälp samt om de sexuella övergreppen blivit anmält till sociala myndigheter eller polis.

Självskadebeteenden mättes med frågan "Har du någonsin faktiskt avsiktligt ägnat dig åt att skada dig själv utan självmordsavsikt?". Självskada genom sex mättes med frågan "Har du någonsin använt sex för att avsiktligt skada dig själv?".

Frågan om att sälja sexuella tjänster ställdes med frågan: "Har du någon gång sålt sexuella tjänster?"

Gällande mobbning ställdes fyra frågor gällande emotionell mobbning på och utanför nätet samt fyra frågor om fysisk mobbning. Gällande fysisk mobbning frågades om vem som utsatt med svarsalternativen "jämnårig", "äldre/vuxen" eller "skolpersonal". Observera att fysisk mobbing av äldre/vuxen är att likställa med fysisk misshandel.

Frågorna som rörde Internet och mobilanvändning innefattade frågor kring hur mycket tid man lägger en vanlig dag på Internet/datoranvändning/sociala medier/mobil, hur ofta man brukar blogga/chatta/titta på filmklipp/spela spel på Internet, om man lämnat ut sin e-mejl/telefonnummer/hemadress till någon som man enbart känner på Internet, letat efter någon online att prata sex med eller ha sex med, blivit kränkt av sexuellt språk av någon man enbart känt via Internet. Vidare frågades det efter om man skickat eller lagt ut avklädda filmer/bilder på Internet och till vem eller varför man gjorde detta, om man lärt känna någon på Internet som man har haft sex med online eller offline och om man känt sig pressad eller tvingad till det och hur gammal den andra var. Vidare fanns frågor om någon person som man bara känt via internet bett en skicka sexuella bilder eller filmer senaste 12 månaderna och om man gjort detta, samt om någon person som man tror var minst fem år äldre försökt få en att prata sex, bett om avklädda bilder eller liknande, bett om att få träffas i sexuellt syfte, visat eller skickat avklädda bilder.

3.4. Bearbetning av data

Statistiska analyser gjordes med hjälp av Statistical Package of the Social Sciences (SPSS) version 22. Resultaten redovisas med frekvenser (antal = n, procent = %) och medelvärden (M). För att analysera skillnader mellan studerade grupper har såväl icke-parametriska (Chi²-test, Fisher's Exact Test) samt parametriska tests (T-test) använts. Signifikanser beskrivs med p-värden där ett p-värde mindre än 0.05 är signifikant. Beräkning av p-värde är dock beroende av studiegruppens storlek varför vi i vissa mätningar kan få icke signifikanta värden på grund av för liten studiegrupp och omvänt när grupperna är stora kan små skillnader ge tydliga statistiskt säkerställda skillnader.

3.5. Etik

Studien är etiskt godkänd av Regionala Etikprövningsnämnden vid Linköpings universitet, dnr 2014/131-31. I informationen till elever bifogades också ett informationsbrev "Någon att prata med?" om vart man kunde vända sig om frågorna i enkäten väckt känslor om tidigare erfarenheter och upplevelser.

4. Nätgrooming (Vuxnas kontakter med barn på nätet i sexuella syften)

4.1. Introduktion

Att barn blir kontaktade i sexuellt syfte på nätet (av någon vuxen eller någon i deras egen ålder) är relativt vanligt. Hur vanligt det är varierar mellan studier (Döring, 2014). I studien av Svedin et al. (2015) uppgav 15,5 % att de fått en förfrågan om att skicka en sexuell bild under det senaste året (jämfört med 18 % i studien som genomfördes 5 år tidigare (Svedin & Priebe, 2009). Flickor hade blivit kontaktade i något större utsträckning än pojkar (18 % jfr med 12,4 %), men vanligast var det i gruppen som varken kände sig som pojke eller flicka, 17,3 %. Av dem som fått en förfrågan om att skicka en bild hade 41,8 % skickat en bild till den som bad om det, vilket är en markant ökning jämfört med undersökningen som genomfördes 2009 där enbart 16,6 % rapporterade att de skickat en sexuell bild efter förfrågan (Svedin et al., 2015). Att få en förfrågan om att skicka en sexuell bild behöver inte vara något problematiskt i sig, så länge personen inte känner sig tvingad eller pressad till att skicka en bild och att de skickade bilderna inte missbrukas av mottagaren på något sätt.

När en vuxen person (fem år eller äldre) kontaktar ett barn i sexuellt syfte på nätet kallas det ibland för nätgrooming. Exakt hur nätgrooming går till kan variera, men innebär att någon bygger ett emotionellt band med ett barn och utnyttjar deras tillit för att kunna utsätta barnet för sexuella övergrepp (se t.ex. Kloess, Beech & Harkins, 2014; McAlinden, 2006).

Enligt den svenska lagstiftningen krävs att groomingen på nätet leder fram till att det träffas en överenskommelse med barnet om att ses utanför nätet.

10 a § Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år. Lag (2009:343).

Nätgrooming kan ske t.ex. via sociala medier, appar eller nätrelaterade spelplattformar (se NSPCC, 2017). Nedan beskrivs några huvudsakliga steg som ofta ingår i nätgrooming, även om det inte behöver gå till på exakt detta sätt, figur 4.1. Exempelvis behöver inte alla delar ingå. En del nätgroomingprocesser tar lång tid, upp till flera år, medan andra kan gå mycket snabbt, på några timmar. Modellen nedan är anpassad efter O'Connell (2003) och från Kloess et al., (2014).

Figur 4.1. Nätgrooming. Anpassad efter Kloess, Beech, Harkins, 2014; O’Conell, 2003

Vänkapsstadiet: Personen lär känna barnet. Bilder kan bytas för att förövaren ska verifiera att det är ett barn de har kontakt med, liksom att barnet stämmer in på deras preferenser. Att skicka neutrala bilder är också ett effektivt sätt att normalisera bildskickande inför kommande sexualiserade bilder.

Relationsstadiet: Utvidgning av vänkapsstadiet. Innebär att prata med barnet om deras liv i skolan och/eller hur de har det hemma för att kunna bli barnets nära vän.

Riskbedömningsstadiet: Förövaren kan göra en bedömning av situationen, t.ex. om barnet har egen dator eller om hen delar med någon annan, för att bedöma sannolikheten för att bli avslöjad.

Stadiet av exklusivitet: Att få barnet att känna sig speciell genom att förstärka tanken om fullständigt och outtalad tillit, att de är bästa vänner, eller har en kärleksrelation. Gradvis kan även sexuella ämnen introduceras redan i denna fas.

Sexuella stadiet: Den sexuella konversationen kan variera från lätta antydningar till öppna förslag tillsammans med olika grader av ingående beskrivningar. Förövare kan förklara att de introducerar sexuella teman med att de är som mentorer för barnet eller att det är som en

utbildning. Trots stor åldersskillnad förespeglas inte sällan att man är ihop eller förälskad på något sätt. Barnet kan uttrycka obehag vilket kan leda till att förövaren ber om ursäkt och ber om förlåtelse, vilket syftar till att återskapa känslan av ömsesidighet.

Avslutande stadiet: Skadereducering eller ”Hit and run”-taktik. I skadereduceringen överöses barnet med beröm och uppmuntran för att minska risken att barnet ska avslöja vad som hänt. Funkar det inte med beröm och uppmuntran kan förövaren hota barnet med att exempelvis sprida chattloggar eller bilder om barnet berättar. Vissa förövare, särskilt de som varit väldigt aggressiva mot barnet, har inget intresse av skadereducering, återkommande eller fortsatt kontakt med barnet: De lämnar då helt enkelt utan att försöka återskapa relationen med barnet.

I Sverige finns det få studier om barn och utsatthet för nätgrooming, men i rapporten *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet* (BRÅ, 2007), samlade Brottsförebyggande rådet (BRÅ) in tre datamaterial för att belysa frågorna. Det gjordes dels en representativ enkätundersökning bland 7500 ungdomar i årskurs nio, dels en webbenkätundersökning riktad till 1000 vana Internetanvändare mellan 15 och 17 år, samt en analys av polisanmälda sexualbrott mot barn och ungdomar där gärningsmannen och offret kommit i kontakt via nätet. Resultaten från enkätundersökningen visade att 30 procent (48 % flickor och 18 % pojkar) hade haft någon form av sexuell kontakt via nätet med en tidigare obekant person som de trodde eller visste var vuxen. Väldigt få hade haft en sexuell kontakt med en vuxen person utanför nätet, 2 procent. Studien visade att de som blivit kontaktade via nätet i sexuellt syfte i högre grad hade ett generellt risktagande beteende genom att de oftare hade använt alkohol, provat narkotika, eller hade kontakt med äldre personer på nätet. De rapporterade också oftare att de hade problem i familjen och/eller i skolan. De hade också i högre grad än andra varit utsatta för mobbning och för stöld- och våldsbrott. I delstudien som rörde webbundersökningen med 1000 ungdomar uppgav flickorna att de blivit kontaktade av personer som i genomsnitt var äldre än dem som pojkarna uppgav. Det var också vanligare att flickorna upplevde kontaktförsöken som ganska eller mycket obehagliga. I den sista delstudien från BRÅ där 315 polisanmälningar analyserades, framkom liknande kontaktmönster som i de andra studierna. De fann också att gärningsmannen utvidgat kontakten med barnet utanför internet i närmare 40% av de anmälda fallen, och att över hälften av dessa ledde till sexualbrott mot barnet.

4.2. Resultat

I studien tillfrågades deltagarna om deras erfarenheter av att ha blivit kontaktade på nätet i sexuellt syfte, innan 15 års ålder av någon som var 5 år eller äldre.

Har du innan 15 års ålder varit med om att någon person som du tror eller vet var minst fem år äldre än du via Internet:

1. *Försökt få dig att prata om sex?*
2. *Bett dig visa avklädda bilder på dig själv eller liknande?*
3. *Bett om att få träffa dig för att göra något sexuellt?*
4. *Visat eller skickat dig avklädda bilder?*

I tabell 4.2.1 redovisas hur vanligt det var med olika kontaktförsök. Efterföljande tabeller utgår från de unga som varit utsatta för någon form av kontaktförsök/nätgrooming (a-d). Denna grupp består av 1 323 personer som redovisas ihop samt delas in efter könsindelning pojke och flicka. Skillnader redovisas också mellan könen. Då gruppen som upplevt att indelningen i pojke eller flicka inte passar dem är liten är de inkluderade när alla ungdomar redovisas, men inte när det gäller kön (varför denna grupp därför utgörs av 1 302 ungdomar, 281 pojkar och 1 021 flickor).

4.2.1. Nätgrooming – Kontaktförsök i sexuellt syfte innan 15 års ålder av någon som är 5 år eller äldre

Totalt hade 1 323 personer, 23,2 procent, varit med om att kontaktas på någon av de ovan beskrivna sätten, tabell 4.2.1. Flickor var kontaktade i högre grad än pojkar (32,5 % jfr med 11,2 %). Mest kontaktade var gruppen som inte identifierade sig som flicka eller pojke (n= 21, 40,4 %). En grupp av 434 personer (7,6 %) hade erfarenhet av att ha blivit kontaktade på samtliga sätt beskrivna ovan.

Av deltagarna hade 17,3 procent varit med om att någon försökt att prata sex, 15,9 procent att någon bett dem visa avklädda bilder, 11,2 procent att någon frågat om att träffas i sexuellt syfte eller 16,3 procent där någon visat eller skickat avklädda bilder, tabell 4.2.1. Flickorna hade betydligt oftare dessa erfarenheter än pojkarna och vanligast var det för dem där könsindelningen pojke och flicka inte passade. Risken för flickor att bli groomade över nätet var 3,8 gånger större än för pojkar (OR 3,819, 95 % CI 3,304-4,414, $p < 0.001$). Denna ökade risk för flickor att bli utsatt för nätgrooming är ungefär densamma som att bli utsatt för någon form av sexuella övergrepp (OR 3,928, 95 % CI 3,347-4,609, $p < 0.001$).

Tabell 4.2.1. Nätgrooming - Kontaktförsök i sexuellt syfte innan 15 års ålder av någon minst 5 år äldre

Har du innan 15 års ålder varit med om någon person som du tror eller vet var minst fem år äldre än du via Internet:	Totalt n= 5 685 -5 700		Pojke n= 2 499 -2 502		Flicka n= 3 130 -3 135		Passar inte n= 52		Chi-2 P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Försökt få dig att prata om sex? (1)	985	17,3	179	7,2	789	25,2	17	32,7	<.001 ¹ / <.001 ²
Bett dig visa avklädda bilder på dig själv eller liknande? (2)	906	15,9	108	4,3	782	25,0	16	30,8	<.001 ¹ / <.001 ²
Bett att få träffa dig för att göra något sexuellt? (3)	636	11,2	113	4,5	514	16,4	9	17,3	<.001 ¹ / <.001 ²
Visat eller skickat dig avklädda bilder? (4)	929	16,3	208	8,3	708	22,6	13	25,0	<.001 ¹ / <.001 ²
Nätgrooming någon av 1-4	1 323	23,2	281	11,2	1 021	32,5	21	40,4	<.001 ¹ / <.001 ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan pojke och flicka.

4.2.2. Sociodemografisk grund

De unga som blivit utsatt för någon form av kontaktförsök hade oftare en pappa eller mamma som inte arbetade eller var långtidssjukskrivna att jämföra med dem som inte blivit kontaktade (tabell 4.2.2). Mammorna studerade i högre utsträckning hos de kontaktade unga (5,7 % jfr med 3,8 %) och de hade oftare en pappa utan universitetsutbildning (36 % jfr med 41,7 %). Färre bodde växelvis med bägge sina föräldrar och fler ensamma, med syskon eller partner eller på institution. Gällande skolsituation gick fler av de kontaktade unga icke studieförberedande (praktiska) linjer och upplevde att familjens ekonomiska situation var sämre än hos de unga som inte kontaktats. De nätgroomade unga eller deras föräldrar var oftare födda i Sverige än utomlands jämfört med dem som inte blivit utsatta för nätgrooming.

Gällande skillnader mellan flickor och pojkar hade de kontaktade flickorna oftare föräldrar med universitetsutbildning (37,6 % jfr med 30,7 % gällande pappor och 53,3 % jfr med 39,3 % gällande mammor). Flickorna gick oftare studieförberedande program (72,4 % jfr med 68,6 %) och pojkarna eller någon i deras familj kom oftare från ett annat land än bland flickorna (31,7 % jfr med 22,6 %).

Tabell 4.2.2. Nätgrooming och Sociodemografisk bakgrund

	Totalt n= 5 543-700 Groomad		Pojke n= 2 458-407 Groomad		Flicka n= 3 034-139 Groomad		Chi-2 P
	Ja N= 1 280 – 1 323 %	Nej N= 4 262- 4 377 %	Ja N= 275- 281 %	Nej N= 2 183- 2 226 %	Ja N= 984- 1 021 %	Nej N= 2 050- 2 118 %	
Alla/pojkar/flickor							
Pappa							
Arbetar	85,7	88,6	85,1 ^{ns (a)}	89,2 ^{ns (b)}	85,9	88,2	.004/.036/ns
Långtidssjukskriven/ pensionär	6,7	4,1	6,2 ^{ns}	4,3 ^{ns}	6,8	3,7	<.001/ns/<.001
Studerar	0,9	1,2	1,1 ^{ns}	0,9 ^{ns}	0,8	1,5	ns/ns/ns
Arbetslös el sökande	3,4	2,7	2,9 ^{ns}	2,1 ^{.015}	3,5	3,3	ns/ns/ns
Hemma	0,4	0,5	0,4 ^{ns}	0,9 ^{.003}	0,3	0,2	ns/ns/ns
Avliden	1,9	2,3	2,5 ^{ns}	2,2 ^{ns}	1,6	2,3	ns/ns/ns
Vet inte	3,8	2,5	4,0 ^{ns}	2,1 ^{ns}	3,7	2,7	.009/.049/ns
Mamma							
Arbetar	85,6	88,0	82,8 ^{ns}	88,0 ^{ns}	86,5	88,2	.019/.013/ns
Långtidssjukskriven/ pensionär	7,2	4,6	7,2 ^{ns}	5,1 ^{ns}	6,8	4,0	<.001/ns/<.001
Studerar	5,7	3,8	7,6 ^{ns}	3,6 ^{ns}	5,0	4,0	<.003/<.001/ns
Arbetslös el sökande	4,3	3,7	3,6 ^{ns}	3,7 ^{ns}	4,5	3,5	ns/ns/ns
Hemma	2,2	2,3	2,9 ^{ns}	2,7 ^{ns}	1,9	1,9	ns/ns/ns
Avliden	1,0	0,9	1,1 ^{ns}	0,9 ^{ns}	1,0	0,9	ns/ns/ns
Vet inte	0,9	1,2	1,5 ^{ns}	1,1 ^{ns}	0,8	1,2	ns/ns/ns
Pappas utbildning							
Univ. el högskoleutb.	36,0	41,7	30,7 ^{.035}	40,8 ^{ns}	37,6	42,6	<.001/<.001/.007
Mammas utbildning							
Univ. el högskoleutb.	50,4	52,8	39,3 ^{<.001}	51,4 ^{ns}	53,3	54,4	ns/<.001/ns
Boendeform							
Med bägge föräldrar eller växelvis	63,1	73,9	66,5 ^{ns}	73,2 ^{ns}	62,6	74,9	<.001/ns/<.001
Med en förälder med el utan partner	26,0	20,0	25,3	20,1	26,0	19,5	
Ensam eller med syskon eller partner	9,9	5,6	7,8	6,0	10,4	5,2	
Familjehem/inst.	1,0	0,5	0,4	0,6	1,0	0,4	
Utbildningsprogram							
Studieförberedande	68,6	71,9	55,5 ^{<.001}	66,4 ^{<.001}	72,4	77,4	.023/<.001/.002
Invandrarbakgrund							
Själv eller någon förälder född i annat land	24,9	28,6	31,7 ^{.002}	27,4 ^{ns}	22,6	29,8	.008/ns/<.000
Ekonomi i familjen							
God	74,3	81,0	71,9 ^{ns}	81,6 ^{ns}	75,4	80,5	<.001/<.001/<.001
Dålig	22,9	15,6	23,5	14,8	22,4	16,3	
Vet ej	2,7	3,5	4,6	3,6	2,3	3,2	

(a) Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen

4.2.3. Dator och Internetanvändande

Det var inga skillnader mellan de unga som varit utsatta för nätgrooming och de som inte kontaktats, avseende hur mycket tid de var ute på Internet på datorn eller läsplatta, tabell 4.2.4. De nätgroomade deltagarna använde däremot mobiltelefonen i betydligt högre utsträckning än de som inte blivit nätgroomade (41,0 % jämfört med 29,3 % använde mobiltelefonen mer än 5 timmar per dag). Även sociala medier användes betydligt mer i gruppen bland de som blivit kontaktade i sexuellt syfte (21,5 % jfr med 12,9 %).

Skillnaderna mellan de kontaktade flickorna och de flickor som inte kontaktas följde samma mönster som för hela gruppen, tabell 4.2.4. Likaså var det för pojkarna. Det fanns en del signifikanta skillnader mellan könen bland de kontaktade unga. Pojkarna använde dator och läsplatta i något högre grad men de största skillnaderna gällde spel som pojkarna oftare spelade medan flickorna var mer på sociala medier och använde mobilen i större omfattning.

Tabell 4.2.3. Nätgrooming och dator/Internetanvändning

	Alla n= 5 675-5 686 Groomad		Pojke n= 2 491-2 496 Groomad		Flicka n= 3 121-3 136 Groomad		Chi-2 P
	Ja N= 1 314 -1 318 %	Nej N= 4 351- 4 368 %	Ja N= 275- 277 %	Nej N= 2 214- 2 219 %	Ja N= 1 016 - 1 020 %	Nej N= 2 105 - 2 116 %	
Om du tänker på en vanlig dag, ungefär hur länge brukar du på din fritid använda....							Alla/pojke/flicka
..Internet på dator/läsplatta			.046 (a)	<.001 (b)			ns/ns/.037
Inte alls	3,9	4,4	6,1	4,8	3,2	3,8	
< 1 tim	12,0	11,6	10,8	9,9	12,5	13,4	
1-2 timmar	27,4	28,6	23,1	27,3	28,6	29,9	
3-4 timmar	32,3	33,5	31,8	33,0	32,2	34,3	
≥ 5 timmar	24,4	22,0	28,2	25,1	23,4	18,6	
..datorn/läsplatta till annat än spel på Internet			.002	<.001			.014/ns/ns
Inte alls	25,2	22,5	17,0	18,4	27,5	26,6	
< 1 tim	25,1	29,1	25,6	31,3	25,0	26,9	
1-2 timmar	26,7	26,9	27,8	26,9	26,4	27,0	
3-4 timmar	13,8	14,0	16,6	14,3	12,8	13,6	
≥ 5 timmar	9,2	7,5	13,0	9,1	8,4	5,8	
..sociala medier			<.001	<.001			<.001/<.001/<.001
Inte alls	3,3	6,7	6,5	9,8	2,3	3,3	
< 1 tim	17,3	28,3	24,3	34,7	15,3	21,5	
1-2 timmar	31,9	31,9	34,4	32,1	31,2	31,8	
3-4 timmar	26,1	20,2	18,8	14,4	27,9	26,5	
≥ 5 timmar	21,5	12,9	15,9	9,0	23,3	17,0	
..mobilen			<.001	<.001			<.001/<.001/.020
Inte alls	1,6	3,5	2,9	5,1	1,1	1,6	
< 1 tim	9,3	15,2	15,3	21,8	7,6	8,2	
1-2 timmar	21,2	28,5	28,7	32,8	19,4	24,1	
3-4 timmar	26,9	23,4	24,0	21,4	27,2	25,6	
≥ 5 timmar	41,0	29,3	29,1	18,9	44,7	40,6	

(a) Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen

4.2.4. Utsatthet för sexuella övergrepp och annat våld

De unga som blivit utsatta för kontaktförsök hade också oftare varit utsatta för någon form av sexuellt övergrepp, 43,4 procent jfr med 13,7 procent, tabell, 4.2.5. Skillnaderna var signifikanta hos både pojkarna och flickorna. Då det kommer till penetrerande (oral, vaginal och anal) sexuella övergrepp hade 14,3 procent av de kontaktade unga som hade erfarenhet av detta medan det bland de övriga unga var 4,1 procent. De kontaktade barnen hade också mer erfarenhet av sexuell exploatering i form av att de sålt sexuella tjänster (2,1 % jfr med 0,5 %) och skillnaden var störst hos pojkarna (4,6 % jfr med 0,7 %). Övriga former av våldsutsatthet var också vanligare hos de kontaktade unga. Gällande känslomässig misshandel såsom att ha blivit förolämpad, blivit hotad att bli slagen eller isolerats från vänner hade 75,6 procent av de kontaktade unga erfarenheter av detta jämfört med 52,4 procent av de andra. Även fysisk misshandel såsom blivit föst, knuffad, skakad; fått något kastat på sig; slagen med händerna; blivit sparkad, biten eller slagen med knytnäve; slagen med tillhygge; utsatt för kvävningförsök, stryptag; eller fysiskt angrepp på annat sätt hade 44,9 procent av de kontaktade unga varit med om jämfört med 26,0 procent i referensgruppen.

Det fanns stora könsskillnader gällande tidigare utsatthet mellan flickor och pojkar, tabell 4.2.5. Flickorna hade signifikant oftare varit utsatta för sexuella övergrepp (47,9 % jfr med 23,9 %) och särskilt de mer allvarliga penetrerande (15,8 % jfr med 7,1 %). Pojkarna hade oftare sålt sexuella tjänster (4,6 % jfr med 1,3 %) och varit utsatta för fysisk misshandel (58,9 % jfr med 40,6 %). Även utsatthet för känslomässig misshandel rapporterade pojkarna oftare om, men dessa skillnader var inte lika starkt signifikanta (80,0 % jfr med 74,2 %).

Tabell 4.2.4. Nätgrooming och olika typer av våldsutsatthet

	Totalt n= 5 279-5 700 Groomad		Pojke n= 2 257-2 507 Groomad		Flicka n= 2 972-3 139 Groomad		Chi-2 P
	Ja N= 1 273 – 1 323 %	Nej N= 4 006- 4 373 %	Ja N= 255- 281 %	Nej N= 2 002- 2 223 %	Ja N= 1 020 -1 097 %	Nej N= 1 975 - 2 177 %	
							Alla/pojkar/flickor
Sexuella övergrepp							
Blotning (a)	26,2	5,8	15,2 ^{<.001(a)}	3,8 ^{<.001 (b)}	28,7	7,8	<.001/<.001/<.001
Berört könsdelar (b)	26,3	6,7	11,2 ^{<.001}	2,3 ^{<.001}	30,2	11,2	<.001/<.001/<.001
Onanerat åt någon (c)	5,0	1,5	4,0 ^{ns}	1,3 ^{ns}	5,0	1,7	<.001/.003/<.001
Vaginalsex (d)	10,4	3,0	4,0 ^{<.001}	1,7 ^{<.001}	12,0	4,2	<.001/.012/<.001
Oral sex (e)	7,1	1,9	4,7 ^{ns}	1,4 ^{.012}	7,8	2,5	<.001/<.001/<.001
Anal sex (f)	3,4	1,0	1,4 ^{.043}	0,5 ^{.003}	3,9	1,5	<.001/ns/<.001
Någon form av övergrepp (a-f)	43,4	13,7	23,9 ^{<.001}	7,5 ^{<.001}	47,9	19,8	<.001/<.001/<.001
Kategorisering*			<.001	<.001			
Ej Kontakt (a)	11,9	3,9	8,2	2,7	12,6	5,1	<.001/<.001/<.001
Kontakt (b-c)	17,1	5,7	8,6	2,4	19,5	9,1	
Penetrerande (d-f)	14,3	4,1	7,1	2,4	15,8	5,7	
Sålt sexuella tjänster	2,1	0,5	4,6 ^{<.001}	0,70 ^{.010}	1,3	0,2	<.001/<.001/<.001
Känslomässig misshandel							
Förolämpat	71,9	49,6	72,8 ^{ns}	50,3 ^{ns}	71,4	48,9	<.001/<.001/<.001
Hotat att slå	29,3	16,9	49,6 ^{<.001}	23,0 ^{<.001}	23,5	10,4	<.001/<.001/<.001
Isolerat dig från vänner	26,1	13,8	32,6 ^{.004}	15,2 ^{.004}	24,1	12,2	<.001/<.001/<.001
Någon form av känslomässig misshandel	75,6	52,4	80,0 ^{.047}	54,0 ^{.036}	74,2	50,9	<.001/<.001/<.001
Fysisk misshandel							<.001/<.001/<.001
Föst, knuffat, skakat	34,9	20,5	47,0 ^{<.001}	24,1 ^{<.001}	31,2	16,5	<.001/<.001/<.001
Kastat något på dig	20,7	11,4	34,8 ^{<.001}	13,9 ^{<.001}	16,7	8,6	<.001/<.001/<.001
Slog med händerna	21,4	12,5	33,0 ^{<.001}	14,8 ^{<.001}	18,0	10,0	<.001/<.001/<.001
Sparkade, bet eller slog med knytnäve	8,6	4,8	20,1 ^{<.001}	6,6 ^{<.001}	5,3	2,8	<.001/.001/<.001
Slog med tillhygge	5,3	2,9	11,2 ^{<.001}	4,1 ^{<.001}	3,5	1,7	<.001/<.001/.001
Brände eller skällade	2,1	1,7	4,3 ^{.002}	2,4 ^{<.001}	1,4	0,9	ns/ns/ns
Försökt kvävas, struhtag	6,4	3,0	10,0 ^{.005}	3,8 ^{<.001}	5,4	1,9	<.001/<.001/<.001
Angrep fysiskt på annat sätt	15,1	6,3	21,5 ^{.001}	7,8 ^{<.001}	13,1	4,5	<.001/<.001/<.001
Någon form av fysisk misshandel	44,9	26,0	58,9 ^{<.001}	30,9 ^{<.001}	40,6	22,5	<.001/<.001/<.001

(a) Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen

4.2.5. Utsatthet för mobbing

Deltagarna tillfrågades om sina erfarenheter av mobbing. Gällande emotionell mobbing frågades om denna skett på eller utanför nätet medan den fysiska mobbningen enbart förutsattes kunna ha skett utanför nätet.

Den emotionella mobbningen var betydligt vanligare bland de unga som blivit nätgroomade än de som inte blivit det (40,0 % jfr med 20,3 % utanför nätet och 5,7 % jfr med 16,0 % på nätet), tabell 4.2.6a. Det gällde såväl flickor som pojkar. Det fanns inga signifikanta könsskillnader, de nätgroomade flickorna var lika ofta utsatta för emotionell mobbing som pojkarna. Flickorna var dock oftare utsatta vid upprepade tillfällen (58,2 % jfr med 46,5 %).

Tabell 4.2.5a. Nätgrooming och emotionell mobbing

	Totalt n= 5 543-59 Groomad		Pojke n= 2 458-2 503 Groomad		Flicka n= 3 034-3 127 Groomad		Chi-2 P
	Ja N= 1 280- 1 288 %	Nej N= 4 262- 4 288 %	Ja N= 275- 277 %	Nej N= 2 183- 2 192 %	Ja N= 984- 990 %	Nej N= 2 051- 2 067 %	
Har någon eller några under senaste 12 mån..							Alla/pojkar/flickor
...gjort så du blivit rädd eller mått dåligt på grund av att någon retat dig, sagt elaka saker till dig eller sagt att du inte får vara med?							
Ja utanför nätet (a ¹)	21,3	9,4	17,1 ^{ns(a)}	8,3 ^{.010(b)}	22,1	10,6	<.001/<.001/<.001
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ¹)	8,0	2,9	8,4 ^{ns}	2,7 ^{ns}	7,8	3,2	<.001/<.001/<.001
...ljugit eller spridit rykten om dig eller försökt få andra att inte tycka om dig?							
Ja utanför nätet (a ²)	24,1	10,2	20,2 ^{ns}	8,8 ^{.002}	25,3	11,7	<.001/<.001/<.001
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ²)	10,2	3,1	12,4 ^{ns}	3,6 ^{ns}	9,7	2,7	<.001/<.001/<.001
...avsiktligt uteslutit dig från sin grupp eller vänner eller helt ignorerat dig?							
Ja utanför nätet (a ³)	21,7	10,1	18,5 ^{ns}	7,1 ^{<.001}	22,7	13,4	<.001/<.001/<.001
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ³)	5,7	1,7	8,7 ^{.017}	1,7 ^{ns}	4,8	1,7	<.001/<.001/.001
Något av ovan flera Gånger	56,0	45,9	46,5 ^{.027}	43,0 ^{ns}	58,2	48,4	<.001/ns/.002
Något av ovan utanför nätet (a ¹⁻³)	40,0	20,3	35,7 ^{ns}	16,7 ^{<.001}	41,1	24,1	<.001/<.001/<.001
Något av ovan på nätet (b ¹⁻³)	16,0	5,7	19,3 ^{ns}	5,7 ^{ns}	15,1	5,6	<.001/<.001/<.001
Alla former (a ¹⁻³ & b ¹⁻³)	44,2	22,6	41,9 ^{ns}	19,0 ^{<.001}	44,8	26,4	<.001/<.001/<.001

(a) Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen

Erfarenhet av fysisk mobbing var vanligare hos de nätgroomade unga (14,9 % jfr med 8,9 %), tabell 4.2.6b. Då det kommer till utsatthet från en jämnårig hade 12,4 procent erfarenhet av detta att jämföra med 7,3 procent hos dem som inte utsatts för fysisk mobbing. Gällande mobbing/fysisk misshandel av någon äldre/ vuxen hade 4,3 procent erfarenhet av detta jämfört med 2,4 procent av dem som inte var nätgroomade. Inga signifikanta skillnader fanns mellan grupperna. Det var samma mönster mellan pojkarna och flickorna. Gällande skillnader mellan könen var det betydligt vanligare att pojkar var utsatta för fysisk mobbing än flickorna, både bland dem som blivit kontaktade på nätet (31,4 % jfr med 10,0 %) och dem utan denna erfarenhet (13,5 % jfr med 4,0 %).

Tabell 4.2.5b. Nätgrooming och fysisk mobbing

	Totalt n= 5 542-51 Groomad		Pojke n= 2 458-2 506 Groomad		Flicka n= 3 034-3 137 Groomad		Chi-2 P
	Ja N= 1 280- 1 286 %	Nej N= 4 262- 4 275 %	Ja N= 275- 277 %	Nej N= 2 125- 2 194 %	Ja N= 984 – 988 %	Nej N= 2 033- 2 052 %	
Har någon eller några under senaste 12 mån..							Alla/pojkar/flickor
...slagit, hoppat på dig eller attackerat dig?							
Ja, jämnårig (a ¹)	8,1	5,6	21,4 ^{<.001(a)}	8,9 ^{<.001 (b)}	4,5	2,0	.001/<.001/<.001
Ja, äldre/vuxen (b ¹)	2,7	1,9	5,4 ^{.002}	2,8 ^{<.001}	1,7	0,8	ns/.017/.028
Ja, skolpersonal (c ¹)	0,1	0,0	0,4 ^{ns}	0,0 ^{ns}	0,0	0,0	ns/ns/ns
...försökt att avsiktligt ditt underliv genom att slå dig eller sparka dig där?							
Ja, jämnårig (a ²)	2,6	1,6	11,2 ^{<.001}	2,9 ^{<.001}	0,2	0,1	.025/<.001/ns
Ja, äldre vuxen (b ²)	0,6	0,1	1,8 ^{.015}	0,1 ^{ns}	0,3	0,0	.002/.001/ns
Ja, skolpersonal (c ²)	0,0	0,0	0,0 ^{ns}	0,1 ^{ns}	0,0	0,0	ns/ns/ns
...jagat dig, dragit dig i håret, tagit tag i dig eller fått dig att göra något som du inte vill göra?							
Ja, jämnårig (a ³)	5,6	1,9	7,6 ^{ns}	2,2 ^{ns}	5,0	1,6	<.001/<.001/<.001
Ja, äldre/ vuxen (b ³)	2,7	0,9	2,5 ^{ns}	0,9 ^{ns}	2,4	0,9	<.001/.020/.001
Ja, skolpersonal (c ³)	0,2	0,0	0,4 ^{ns}	0,0 ^{ns}	0,1	0,0	ns/ns/ns
Något av ovan flera Gånger	35,4	25,1	36,9 ^{ns}	23,4 ^{ns}	33,3	31,3	.009/.013/ns
Något av ovan av jämnårig (a ¹⁻³)	12,4	7,3	28,9 ^{<.001}	11,4 ^{<.001}	7,9	2,9	<.001/<.001/<.001
Något av ovan av äldre/ vuxen (b ¹⁻³)	4,3	2,4	6,9 ^{.007}	3,2 ^{.001}	3,3	1,6	<.001/.002/.002
Något av ovan av skolpersonal (c ¹⁻³)	0,2	0,0	0,7 ^{ns}	0,1 ^{ns}	0,1	0,0	ns/ns/ns
Alla former (a ¹⁻³), (b ¹⁻³) o (c ¹⁻³)	14,9	8,9	31,4 ^{<.001}	13,5 ^{<.001}	10,0	4,0	<.001/<.001/.001
(a) Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen							

4.2.6. Relationen till föräldrarna under uppväxten (PBI) och psykisk hälsa

Både de kontaktade flickorna och pojkarna hade sämre anknytning till sina föräldrar än kontrollgruppen, tabell 4.2.7. Mammorna och papporna upplevdes ha visat mindre omsorg och haft mer kontroll, vilket resulterat i en sämre relation mellan barn och förälder. De kontaktade barnen hade också en signifikant sämre självkänsla och uppvisade sämre psykisk hälsa generellt. De nätgroomade unga hade mer ångest, mer symptom på depression, ilska, post traumatisk stress, dissociation och sexuella bekymmer. Skillnaderna var signifikanta hos både flickorna och pojkarna. Självskadebeteende (NSSI) var betydligt vanligare hos de nätgroomade unga, (33,1 % jfr med 13,2 %) liksom att skada sig genom sex (SASI; 6,5 % jfr med 0,8 %).

De nätgroomade pojkarna upplevde att deras mamma visat mindre omsorg och mer kontroll jämfört med flickorna. Självkänslan och den psykiska hälsan var däremot sämre för flickorna än för pojkarna. Flickorna hade också betydligt oftare självskadebeteenden (NSSI; 36,9 % jfr med 17,4 %) och skadade sig oftare genom sex (SASI; 7,3 % jfr med 2,8 %) än vad pojkarna gjorde.

Tabell 4.2.6. Nätgrooming och upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten (PBI), självkänsla (Rosenberg), psykisk hälsa (TSCC) och självskadebeteenden.

	Totalt n= 5 518-5 697 Groomad?		Pojke n= 2 411-2 505 Groomad?		Flicka n= 3 047-3 138 Groomad?		Alla/pojkar/flickor <i>t-test</i> <i>p</i>
	Ja N= 1 287- 1 323 M	Nej N= 4 231- 4 374 M	Ja N= 270- 281 M	Nej N= 2 141- 2 224 M	Ja N= 994- 1 021 M	Nej N= 2 053- 2 117 M	
PBI							
Mamma omsorg	28,82	30,37	27,92 ^{.007(a)}	30,08 ^{.002(b)}	29,18	30,67	<.001/<.001/<.001
Pappa omsorg	25,71	28,49	25,47 ^{ns}	28,38 ^{ns}	25,84	28,60	<.001/<.001/<.001
Mamma kontroll	12,78	11,38	13,86 ^{.004}	11,96 ^{<.001}	12,47	10,80	<.001/<.001/<.001
Pappa kontroll	11,74	10,29	12,51 ^{.036}	10,20 ^{ns}	11,51	10,42	<.001/<.001/<.001
Rosenberg							
Totalpoäng	19,14	21,62	20,84 ^{<.001}	22,82 ^{<.001}	18,70	20,36	<.001/<.001/<.001
TSCC							
Ängest	6,94	4,16	4,18 ^{<.001}	2,90 ^{<.001}	7,05	5,47	<.001/<.001/<.001
Depression	7,26	4,53	5,17 ^{<.001}	3,29 ^{<.001}	7,77	5,82	<.001/<.001/<.001
Ilkska	5,72	3,66	6,19 ^{ns}	3,53 ^{.026}	5,56	3,79	<.001/<.001/<.001
Posttraumatisk stress	8,64	5,49	6,96 ^{<.001}	4,58 ^{<.001}	9,04	6,43	<.001/<.001/<.001
Dissociation	8,04	5,39	7,21 ^{.007}	4,78 ^{<.001}	8,19	6,02	<.001/<.001/<.001
D. Overt	5,73	3,79	4,98 ^{.001}	3,32 ^{<.001}	5,89	4,27	<.001/<.001/<.001
D. Fantasi	2,32	1,61	2,24 ^{ns}	1,46 ^{<.001}	2,33	1,75	<.001/<.001/<.001
Sexuella bekymmer	2,93	2,03	4,00 ^{<.001}	2,40 ^{<.001}	2,64	1,64	<.001/<.001/<.001
S. Upptagenhet	5,07	4,04	6,94 ^{<.001}	4,95 ^{<.001}	4,56	3,09	<.001/<.001/<.001
S. Oro	4,49	3,23	4,97 ^{.008}	3,43 ^{<.001}	4,36	3,02	<.001/<.001/<.001
Kritiska items	2,77	1,41	2,39 ^{.027}	1,11 ^{<.001}	2,83	1,70	<.001/<.001/<.001
Totalsumma	40,36	26,58	35,93 ^{<.001}	23,35 ^{<.001}	41,32	29,90	<.001/<.001/<.001
	%	%	%	%	%	%	Chi-2
NSSI	33,1	13,2	17,4 ^{<.001}	7,9 ^{<.001}	36,9	18,9	<.001/<.001/<.001
SASI	6,5	0,8	2,8 ^{.007}	0,5 ^{.013}	7,3	1,2	<.001/.001/<.001

(a) T-test eller Chi-2 test mellan pojkar och flickor i den groomade gruppen, (b) mellan pojkar och flickor i den ej groomade gruppen

5. Sexuella övergrepp av en förövare på nätet

5.1. Introduktion

Ett barn är utsatt för ett sexuellt övergrepp när det tvingats att delta i någon olaglig, fysiskt eller psykiskt skadlig aktivitet (se avsnitt 2.1.2 och 2.2). Detta innebär inte att barnet behöver ha fysisk kontakt med förövaren. Sexuella övergrepp som är nätrelaterade kan handla om att tvinga barn att skicka eller lägga ut explicita bilder av sig själva; att förövaren skickar avklädda bilder av sig själv till barnet, att få barnet att delta i sexuella aktiviteter via webbkamera eller smartphone eller att ha sexuella konversationer i textform via nätet.

I en översiktsartikel om övergrepp på barn på nätet (Livingstone & Smith, 2014) konstaterar författarna att det finns mycket forskning om grooming (alltså stadiet innan bilder/filmer skickas och att det leder till regelrätta övergrepp) och riskbeteende. Däremot finns det begränsat med forskning om vad som händer med de barn som faktiskt utsätts för övergrepp på nätet. Vidare menar författarna att internationella studier visar att det är få barn som självrappporterar att de kommit till skada men för de som blivit utsatta för nätrelaterade sexuella övergrepp har följderna varit olika känslomässiga och psykosociala problem (a.a).

I Sverige har vi fått ta del av flera stora rättsfall där personer lärt känna barnet via nätet och tvingat dem att t.ex. skicka avklädda bilder eller att begå olika former av fysiska övergrepp på sig själva framför t.ex. en webbkamera. Begreppet *sextortion* (från orden sex och extortion (utpressning) används internationellt för att beskriva dessa övergrepp (se t.ex. Wolak & Finkelhor, 2016). I Sverige har vi t.ex. använt ordet virtuella sexuella övergrepp/våldtäkter för att beskriva detta (se t.ex. Engvall, 2015). I en amerikansk rapport från The Crime against children research center (Wolak och Finkelhor, 2016) svarade 1631 personer (18-25 år) på en webbenkät om de hade blivit utsatta för sextortion. En majoritet som svarade på undersökningen var kvinnor och tonåringar. Författarna delade in de beskrivna episoderna i två grupper:

1. Bilder tagna i en romantisk eller sexuell relation där en partner hotade att sprida dessa för att tvinga den före detta partnern att bli ihop igen eller för att generera eller förödmjuka sin partner.
2. En förövare som möter en person via nätet och använder sexuella bilder av personen eller någon annan för att kräva fler bilder.

Det var olika hur episoderna av sextortion gått till och hoten var inte alltid av sexuell karaktär. Förövarna använder sig av olika knep för att få bilder och hota offret. De mer allvarliga fallen handlade om förföljelse och fysiska och sexuella övergrepp utöver sextortion och hoten. Förövarna hotade eller skadade sina offer på annat sätt i 45 procent av fallen och spred bilderna i 30 procent av fallen. Konsekvenserna för dem som utsatts var främst på det personliga och psykologiska planet. En fjärdedel procent hade sökt psykologisk/psykiatrisk vård och 12 procent varit tvungna att flytta efter att ha varit utsatta för sextortion. Många kände skam,

tyckte det var pinsamt och anklagade sig själva, vilket försvårade för dem att söka hjälp av vänner, familj eller att rapportera övergreppen till ansvariga för webbsidor eller de appar som använts. Endast 16 procent hade gjort en polisanmälan och de flesta som polisanmält hade tidigare berättat om övergreppen för familj eller vänner alternativt träffat en läkare eller psykolog.

5.2. Resultat

I resultatdelen nedan görs jämförelser mellan de deltagare som svarat att de varit utsatta för övertalning, känt sig pressade eller tvingade av en sexuell kontakt på nätet med de som inte har denna erfarenhet. Då den utsatta gruppen enbart består av 32 personer, tabell 5.2.1a, jämförs i de efterföljande tabellerna de som blivit utsatta med dem som inte blivit utsatta. Inga beräkningar eller redovisningar görs gällande könsskillnader förutom under avsnitt 5.2.1 då prevalenser gällande hela gruppen redovisas.

5.2.1. Sexuella övergrepp av en person på nätet

Deltagarna i studien svarade på följande frågor om sexuella kontakter på nätet:

1. *Har du lärt känns någon på Internet under de senaste 12 månaderna som du haft sex med online?*
2. *Om ja: Kände du dig övertalad, pressad eller tvingad vid något tillfälle?*

Majoriteten (94,5 %) av de 5 715 som svarade på första frågan hade inte haft någon sexuell kontakt med någon de träffat på nätet de senaste 12 månaderna, tabell 5.2.1a. Bland de 330 deltagarna (5,8 %) som hade haft en sexuell kontakt med en nätkontakt var detta vanligast bland dem som inte identifierade sig som flicka eller pojke (n=5, 9,4 %) följt av pojkar (n=208, 8,3 %) och minst vanligast bland flickor (n= 117, 3,7 %).

En majoritet hade inte känt något obehag vid kontakten men totalt var det 32 stycken unga (9,8 %) som känt sig övertalade, pressade eller tvingade vid något tillfälle, tabell 5.2.1a. Vanligast var det i gruppen bland dem som inte identifierade sig som flicka eller pojke, men den gruppen bestod bara av två personer varför resultatet är osäkert. Bland de övriga var det vanligare att flickor var utsatta 12,8 procent (n= 15) jämfört med pojkar, 7,3 procent (n= 15) men skillnaden var inte signifikant, tabell 5.2.1a.

Tabell 5.2.1a. Sexuella övergrepp via nätet

Har du lärt känna någon på Internet under de senaste 12 månaderna som du haft sex med online?	Totalt n= 5 715		Pojke n= 2 519		Flicka n= 3 143		Passar inte n= 53		Chi-2 P
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Nej	5 385	94,2	2 311	91,7	3 026	96,3	48	90,6	<.001 ¹ / <lt;.001<sup>2</lt;.001<sup>
Ja	330	5,8	208	8,3	117	3,7	5	9,4	
Ja, en gång	191	3,3	110	4,4	77	2,4	4	7,5	
Ja, flera gånger	139	2,4	98	3,9	40	1,3	1	1,9	
Kände du dig övertalad, pressad eller tvingad vid något tillfälle?									
Ja	32	9,8	15	7,3	15	12,8	2	50	ns ²

¹ Chi² test alla, ² Chi² test mellan pojke och flicka.

Av dem som hade haft sex på nätet med någon de träffat via nätet hade de allra flesta haft det med någon i samma ålder eller något äldre (88,4 %) medan de som blivit övertalade, pressade eller tvingade oftast hade träffat någon som var något äldre eller minst 5 år äldre än de själva (90,6 %), tabell 5.2.1b.

Tabell 5.2.1b. Hur gammal var personen du träffade över nätet (sex online)

Ålder	Har du träffat någon på nätet under de sista 12 månaderna som du haft sex med online?		Ej tvingad		Kände du dig tvingad eller pressad vid något tillfälle?		Chi-2 P
	N	%	N	%	N	%	
Yngre än du själv	63	19,8	56	19,6	7	21,9	ns
Samma ålder	132	41,5	124	43,2	8	25,0	.047
Något äldre	149	46,9	129	44,2	20	62,5	.048
Mer än fem år äldre	53	16,7	44	15,3	9	28,1	ns
Vet inte	27	8,5	26	9,1	1	3,1	ns
Alla	424		379*		45**		

*Av de 285 svaranden, hade 228 haft kontakt en person (80.0%), 36 med två, 16 med tre, 3 med 4 och 2 med 5 personer. Sammanlagt 379 personer och i genomsnitt med 1.30 personer (SD 0.69).
** Av de 32, hade 22 haft kontakt med person (68.8%), 8 med 2 och en med vardera 3 respektive 4 personer och i genomsnitt 1,41 personer (SD 0.71).

5.2.2. Sociodemografisk bakgrund

De unga som blivit utsatta för övertalning, blivit pressade eller tvingade till sexuell kontakt på nätet hade liknande sociodemografisk bakgrund som de unga som inte blivit utsatta, tabell 5.2.2. Detta gällde t.ex. föräldrarnas arbetssituation (förutom att de som blivit utsatta på nätet oftare hade en mamma som studerade), föräldrars utbildning, boendeform, invandrarbakgrund eller familjeekonomi.

Tabell 5.2.2. Sexuella övergrepp på nätet och sociodemografisk bakgrund

	Ej utsatt över Internet n= 5 523 -5 681 %	Utsatt över Internet n= 32 %	Chi-2 P
Pappa			
Arbetar	88,0	78,1	Ns
Långtidssjukskriven/ pensionär	4,7	6,3	ns
Studerar	1,2	0,0	ns
Arbetslös el sökande	2,8	3,1	ns
Hemma	0,5	0,0	ns
Avliden	2,2	0,0	ns
Vet inte	2,7	15,6	.002
Mamma			
Arbetar	87,4	81,3	ns
Långtidssjukskriven/ pensionär	5,2	6,3	ns
Studerar	4,1	18,8	.002
Arbetslös el sökande	3,8	3,1	ns
Hemma	2,3	0,0	ns
Avliden	0,9	3,1	ns
Vet inte	1,1	3,1	ns
Pappas utbildning			
Univ. el högskoleutb	40,4	31,3	ns
Mammans utbildning			
Univ. el högskoleutb	52,2	46,9	ns
Boendeform			
Med bägge föräldrar eller växelvis	71,4	59,4	ns
Med en förälder med el utan partner	21,3	37,5	
Ensam eller med syskon eller partner	6,6	3,1	
Familjehem/institution	0,7	0,0	
Utbildningsprogram			
Studieförberedande	71,2	62,5	ns
Invandrarbakgrund			
Själv eller någon förälder född i annat land	27,7	40,6	ns
Ekonomi i familjen			
God	79,5	65,6	ns
Dålig	17,3	25,0	
Vet ej	3,3	9,4	

5.2.3. Dator och Internetanvändande

De unga som utsatts för sexuella övergrepp via nätet visade sig inte ha signifikant annorlunda internetbeteende än de som inte utsatts. Detta gällde både tid spenderat på Internet på dator eller läsplatta, vad man gjorde på nätet och tid för mobilanvändande, 5.2.3.

Tabell 5.2.3. Sexuella övergrepp på nätet och dator/Internetanvändning

	Ej utsatt över Internet n= 5 645 -5 666 M	Utsatt över Internet n= 31-32 M	Chi-2 P
Om du tänker på en vanlig dag, ungefär hur länge brukar du på din fritid använda....			
..Internet på dator/läsplatta			ns
Inte alls	4,3	9,4	
< 1 tim	11,6	9,4	
1-2 timmar	28,3	25,0	
3-4 timmar	33,3	28,1	
≥ 5 timmar	22,5	28,1	
..datorn/läsplatta till annat än spel på Internet			ns
Inte alls	23,1	34,4	
< 1 tim	28,8	15,6	
1-2 timmar	26,9	21,9	
3-4 timmar	13,9	18,8	
≥ 5 timmar	7,9	9,4	
..sociala medier			ns
Inte alls	5,9	12,5	
< 1 tim	25,9	9,4	
1-2 timmar	31,8	31,3	
3-4 timmar	21,6	18,8	
≥ 5 timmar	14,8	28,5	
..mobilen			ns
Inte alls	3,1	9,4	
< 1 tim	13,9	6,3	
1-2 timmar	26,8	18,8	
3-4 timmar	24,1	25,0	
≥ 5 timmar	32,0	40,6	

5.2.4. Utsatthet för sexuella övergrepp och våld

De som svarade att de varit utsatta för övertalning, känt sig pressade eller tvingade till en sexuell kontakt på nätet hade i betydande omfattning varit utsatt för mer våld och övergrepp än de som inte varit utsatta på nätet, tabell 5.2.4. Av deltagarna var det 56,7 procent som hade utsatts för något sexuellt övergrepp jämfört med 20,6 % bland de som inte utsatts. En tredjedel hade utsatts för penetrerande övergrepp jämfört med 6,4 procent av de övriga deltagarna. De unga som utsatts via nätet hade också sålt sex i en betydligt större omfattning (9,4 % jämfört med 0,8 %). Det fanns klara signifikanta skillnader mellan grupperna gällande utsatthet för misshandel, såväl känslomässig misshandel (81,3 % jfr 57,7 %) som fysisk misshandel (65,6 % jfr 30,9 %).

Tabell 5.2.4. Sexuella övergrepp på nätet och olika typer av utsatthet

	Ej utsatt över Internet n= 5 256 -5 676 %	Utsatt över Internet n= 30-32 %	Chi-2 P
Sexuella övergrepp			
Blottning (a)	10,3	40,6	<.001
Berört könsdelar (b)	11,1	31,3	.002
Onanerat åt någon (c)	2,2	18,8	<.001
Vaginalsex (d)	4,6	18,8	.003
Oral sex (e)	3,0	21,9	<.001
Anal sex (f)	1,5	6,3	ns
<i>Någon form av övergrepp (a-f)</i>	20,6	56,7	<.001
<i>Kategorisering*</i>			
Ej Kontakt (a)	5,8	16,7	<.001
Kontakt (b-c)	8,5	6,7	
Penetrerande (d-f)	6,4	33,3	
Sålt sexuella tjänster	0,8	9,4	.002
Känslomässig misshandel			
Förolämpat	54,7	75,0	.021
Hotat att slå	19,6	56,3	<.001
Isolerat dig från Vänner	16,5	46,9	<.001
<i>Någon form av känslomässig misshandel</i>	57,7	81,3	.007
Fysisk misshandel			
Föst, knuffat, skakat	23,7	53,1	<.001
Kastat något på dig	13,4	33,3	.005
Slog med händerna	14,4	50,0	<.001
Sparkade, bet eller slog med knytnäve	5,5	25,0	<.001
Slog med tillhygge	3,4	9,4	ns
Brände eller skällade	1,7	9,4	.019
Försökt kvävas, struhtag	3,7	21,9	<.001
Angrep fysiskt på annat sätt	8,2	34,4	<.001
<i>Någon form av fysisk</i>			

<i>misshandel</i>	30,9	65,6	<.001
-------------------	------	------	-------

5.2.5. Utsatthet för mobbing

De som varit utsatta sexuellt på nätet hade i signifikant högre utsträckning varit utsatta för emotionell mobbing såväl utanför som på nätet än de ungdomar som inte varit sexuellt utsatta, tabell 5.2.5a.

Tabell 5.2.5a. Sexuella övergrepp och emotionell mobbing

Har någon eller några under senaste 12 mån..	Ej utsatt över Internet n= 5 522-56 %	Utsatt över Internet n= 32 %	Chi-2 P
...gjort så du blivit rädd eller mått dåligt på grund av att någon retat dig, sagt elaka saker till dig eller sagt att du inte får vara med?			
Ja utanför nätet (a ¹)	12,1	34,4	.001
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ¹)	4,0	18,8	.002
...ljugit eller spridit rykten om dig eller försökt få andra att inte tycka om dig?			
Ja utanför nätet (a ²)	13,3	34,4	.002
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ²)	4,7	9,4	ns
...avsiktligt uteslutit dig från sin grupp eller vänner eller helt ignorerat dig?			
Ja utanför nätet (a ³)	12,7	34,4	.002
Ja. På nätet/mobiltelefonen (b ³)	2,6	18,8	<.001
Något av ovan flera gånger	49,5	47,8	n.s
<i>Något av ovan utanför nätet a¹⁻³</i>	24,6	65,6	<.001
<i>Något av ovan på nätet b¹⁻³</i>	8,0	28,1	.001
<i>Alla former a¹⁻³ o b¹⁻³</i>	27,3	71,9	<.001
*skillnader mellan pojkar och flickor			

Beträffande fysisk mobbing så var den inte lika vanlig som den emotionella mobbningen såväl bland sexuellt utsatta som ej utsatta, tabell 5.2.5a-b. Det vanligaste bland de som varit utsatta sexuellt över nätet och de största skillnaderna mellan grupperna var att de unga uppgav att de varit fysiskt mobbade av en äldre eller vuxen person, vilket är likställt med fysisk misshandel. Bland de som inte varit utsatta var det vanligast att ha blivit fysiskt mobbad av någon jämnårig.

Tabell 5.2.5b. Sexuella övergrepp och fysisk mobbning

Har någon eller några under senaste 12 mån..	Ej utsatt över Internet n= 5 522-37 %	Utsatt över Internet n= 32 %	Chi-2 P
...slagit, hoppat på dig eller attackerat dig?			
Ja, jämnårig (a ¹)	6,1	9,4	ns
Ja, äldre/vuxen (b ¹)	2,0	12,5	.004
Ja, skolpersonal (c ¹)	0,0	3,1	.011
...försökt att avsiktligt ditt underliv genom att slå dig eller sparka dig där?			
Ja, jämnårig (a ²)	1,8	6,3	ns
Ja, äldre/ vuxen (b ²)	0,2	9,4	<.001
Ja, skolpersonal (c ²)	0,0	0,0	ns
...jagat dig, dragit dig i håret, tagit tag i dig eller fått dig att göra något som du inte vill göra?			
Ja, jämnårig (a ³)	2,7	9,4	ns
Ja, äldre vuxen (b ³)	1,3	9,4	.009
Ja, skolpersonal (c ³)	0,1	0,0	ns
Något av ovan flera gånger	28,2	37,5	ns
Något av ovan av jämnårig a ¹⁻³	8,4	18,8	.049
Något av ovan av äldre/ vuxen b ¹⁻³	2,8	15,6	.002
Något av ovan av skolpersonal c ¹⁻³	0,1	3,1	.028
Alla former a ¹⁻³ , b ¹⁻³ o c ¹⁻³	10,2	28,1	.004
*skillnader mellan pojkar och flickor			

5.2.6. Relation till föräldrarna under uppväxten (PBI) och psykisk hälsa

De unga som varit utsatta för övergrepp via nätet rapporterade en klart sämre anknytning till sina föräldrar, tabell 5.2.6. De upplevde att både deras mammor och pappor gett mindre omsorg och varit mer kontrollerade än de unga som inte varit utsatta. Gruppen hade också signifikant sämre självkänsla och uppvisade en sämre psykologisk hälsa. De utsatta unga hade mer ångest, mer symptom på depression, ilska, post traumatisk stress, dissociation och sexuella bekymmer. Ungdomarna hade betydligt oftare ett självskadebeteende och skadade sig själva oftare med sex än ungdomar som inte varit utsatta för sexuella övergrepp över nätet.

Tabell 5.2.6. Sexuella övergrepp på nätet och upplevelse av relationen till föräldrarna under uppväxten (PBI), självkänsla (Rosenberg) och psykisk hälsa (TSCC).

	Ej utsatt över Internet n= 5 499 -5 659 M	Utsatt över Internet n= 31-32 M	<i>t-test</i> <i>P</i>
PBI			
Mamma omsorg	30,02	26,19	.001
Pappa omsorg	27,88	21,10	<.001
Mamma kontroll	11,69	16,32	<.001
Pappa kontroll	10,60	16,25	<.001
Rosenberg			
Totalpoäng	21,07	15,25	<.001
TSCC			
Ångest	4,68	8,32	.001
Depression	5,14	10,97	<.001
Ilkska	4,12	7,97	.001
Posttraumatisk stress	6,19	11,78	<.001
Dissociation	5,98	10,84	<.001
D. Overt	4,22	7,78	<.001
D. Fantasi	1,76	3,13	.003
Sexuella bekymmer	2,23	4,72	.001
S. Upptagenhet	4,26	6,63	.009
S. Oro	3,51	7,16	<.001
Kritiska items	1,71	5,41	<.001
Totalsumma	29,65	56,03	<.001
	%	%	Chi-2
NSSI	17,7	53,1	<.001
SASI	2,0	21,9	<.001

6. Sexuella övergreppsbilder

6.1. Introduktion

En del förövare som utsätter barn för sexuella övergrepp dokumenterar dessa i bild eller film. Historiskt har det kallats barnpornografi eftersom bilderna jämförts med vuxenpornografen något som också återspeglas i rådande brottsrubricering. I denna rapport kallar vi bilderna/filmerna för *sexuella övergreppsbilder*.

Då det kommer till övergreppsbilder på barn finns det väldigt lite forskning. Polisen vittnar om ökade mängder bilder och antal förövare (NetClean 2015; 2016) liksom att materialet de kommer i kontakt med blir grövre och innehåller bilder på yngre barn (NetClean, 2015). Allt mer material produceras via sociala medier och produceras av barnen själva. I studierna av Svedin & Back, 1996, 2003) konstaterades utifrån intervjuer med barn i övergreppsmaterial att barnen på bilderna aldrig berättat spontant om vad de utsatts för. Avslöjandet kom först i samband med polisutredningen. Även då polisen berättade om bilderna eller då barnen fick se bilderna fortsatte ofta barnen neka till att det var de själva på bilden. Eller så berättade barnen enbart det som de trodde att förhållningsledaren redan visste. Processerna av barns berättande i polisförhören kunde beskrivas som att skala en lök, där de mindre allvarliga övergreppen var lättare att berätta om än de svårare övergreppen som t.ex. anala samlag (Svedin & Back, 1996). I studien av Svedin & Back (1996) beskrevs att barnen i övergreppsmaterialet var i dåligt fokus under rättsprocessen. Likaså vittnar internationella studier om hur professionella som arbetar med barn har lite kunskap om vad barnen i övergreppsmaterial har för behov när övergreppen avslöjats. I studien av Martin (2014) intervjuades socialsekreterare som menade att de inte visste vad de skulle titta efter i sitt arbete och inte veta vilka frågor de skulle ställa gällande den nätrelaterade aspekten av övergreppet.

6.2. Resultat

I denna samt i den föregående studien (Svedin & Priebe, 2009) ställdes följande frågor till barnen som varit utsatta för någon form av sexuella övergrepp:

Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig mot. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja?

- a) *Någon har blottat sig för dig på eller utanför nätet*
- b) *Någon har berört dina könsdelar (underliv eller bröstet) eller försökt klä av dig för att ha sex med dig*
- c) *Du har onanerat åt någon*
- d) *Du har haft vaginalsex*
- e) *Du har haft oralsex*
- f) *Du har haft analsex*

*Hände det vid något tillfälle att du blev fotograferad/filmad?
Har bilderna/filmerna spridits, till exempel via Internet?*

6.2.1. Sexuella övergrepp och dokumentation

Av tabell 6.2.1 framgår det att få unga uppgav att de blivit fotograferade/filmade under ett sexuellt övergrepp (4,6 %), medan de som uppgav att de inte visste utgjorde 12,0 procent. Av de 50 ungdomar som visste att de blivit fotograferade/filmade uppgav 13 unga att de även visste att fotografierna/filmerna spridits. Ytterligare 15 unga visste inte.

Tabell 6.2.1. Sexuella övergrepp och sexuella övergreppsbilder

	Utsatt för övergrepp	
	N=5 333-5 713	
	N	%
a. Någon har blottat sig för dig på eller utanför nätet	593	10,4
b. Någon har berört dina könsdelar (underliv eller bröstet) eller försökt klä av dig för att ha sex med dig	633	10,8
c. Du har onanerat åt någon	132	3,2
d. Du har haft vaginalsex	265	4,5
e. Du har haft oralsex	179	3,1
f. Du har haft analsex	90	1,5
Någon form av sexuellt övergrepp (a-f)	1117	20,9
Inget övergrepp	4216	79,1
Ej kontaktövergrepp (a)	313	5,9
Kontaktövergrepp (b-c)	451	8,5
Penetrerande övergrepp (d-f)	353	6,6
Fotograferad/filmad, ja	50	4,6*
vet ej	130	12,0*
Har bilder/filmer spridits, ja	13	26,0**
vet ej	15	30,0**

*Av de som varit utsatta, ** av de som fotograferats/filmats

Tabell 6.2.2a. Sexuella övergrepp (SÖ) och sexuella övergreppsbilder samt självkänsla (Rosenberg) och psykisk hälsa (TSCC).

	Ej utsatt för SÖ# N= 4 119-202 M	Utsatt för SÖ§ N= 1 078-113 M	Fotad/Filmad			<i>t-test</i>		
			Nej N= 885-903 M	Vet ej 122-130 M	Ja 47-50 M	<i>Nej/Vet ej</i>	<i>Nej/Ja</i>	<i>Vet ej/ja</i>
Rosenberg								
Totalpoäng	21,59	18,6	18,68	17,36	17,86	ns	ns	ns
TSCC								
Ängest	4,20	6,86	6,78	7,49	7,53	ns	ns	ns
Depression	4,61	7,68	7,56	8,62	8,78	ns	ns	ns
Ilska	3,75	5,77	5,60	6,89	6,41	.013	ns	ns
Posttraumatisk stress	5,50	9,32	9,01	11,06	11,84	.001	.004	ns
Dissociation	5,48	8,35	8,21	9,39	9,78	ns	ns	ns
D. Overt	3,82	6,09	5,96	6,90	7,31	ns	ns	ns
D. Fantasi	1,67	2,29	2,25	2,49	2,55	ns	ns	ns
Sexuella bekymmer	2,01	3,12	2,94	3,95	4,33	.001	.003	ns
S. Upptagenhet	4,09	5,07	4,90	5,89	5,71	.031	ns	ns
S. Oro	3,26	4,69	4,56	5,39	5,65	.023	ns	ns
Kritiska items	1,37	3,17	3,04	3,99	3,80	.006	ns	ns
Totalsumma	26,93	42,15	41,16	48,45	49,41	.004	.049	ns

#alla former av övergrepp, § samtliga skillnader Ej utsatt/utsatt för SÖ <.001

Av tabell 6.2.2a framgår att de som varit utsatta för sexuella övergrepp (alla former) har en signifikant sämre hälsa mätt med TSCC (alla delskalor och TSCC total $p < .001$). De som visste att de blivit fotograferade/filmade och de som inte visste detta hade mer psykisk ohälsa än de som visste att de inte blivit fotograferade/filmade, fr.a. gällde det symptom som posttraumatisk stress, sexuella bekymmer och totalpoäng på TSCC.

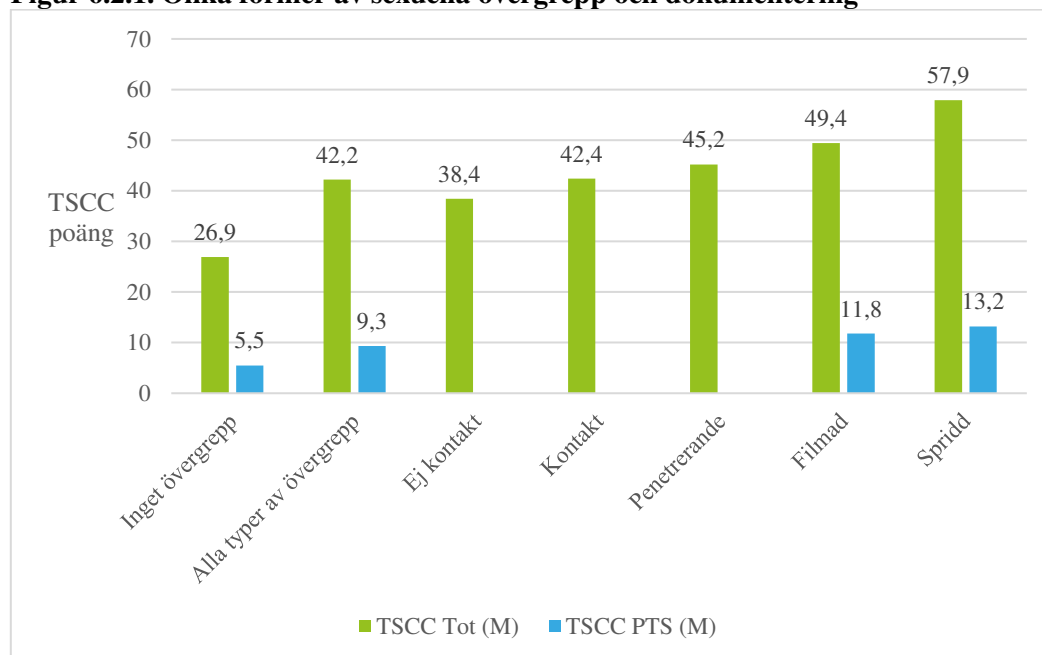
Tabell 6.2.2a forts. Sexuella övergrepp (SÖ) och spridda sexuella övergreppsbilder samt självkänsla (Rosenberg) och psykisk hälsa (TSCC).

	Spridda bilder			<i>t-test</i>		
	Nej N= 20-22 M	Vet ej 14-15 M	Ja 13 M	<i>Nej/Vet ej</i>	<i>Nej/Ja</i>	<i>Vet ej/ja</i>
Rosenberg						
Totalpoäng	18,53	19,00	15,92	ns	ns	ns
TSCC						
Ängest	7,19	7,13	8,54	ns	ns	ns
Depression	8,48	7,47	10,77	ns	ns	ns
Ilska	6,57	4,13	8,77	ns	ns	.048
Posttraumatisk stress	10,19	13,00	13,15	ns	ns	ns
Dissociation	9,62	8,40	11,62	ns	ns	ns
D. Overt	7,14	6,47	8,54	ns	ns	ns
D. Fantasi	2,55	2,07	3,08	ns	ns	ns
Sexuella bekymmer	4,33	4,13	4,54	ns	ns	ns
S. Upptagenhet	6,00	5,57	5,31	ns	ns	ns
S. Oro	5,14	5,87	6,23	ns	ns	ns
Kritiska items	2,71	3,47	5,92	ns	.041	ns
Totalsumma	47,14	45,20	57,92	ns	ns	ns

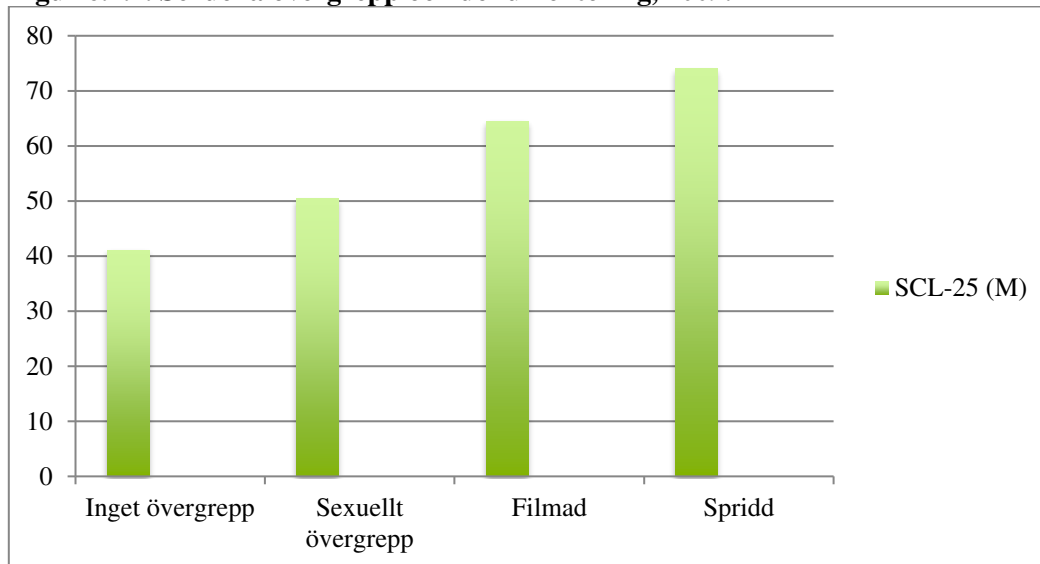
De ungdomar som uppgav att de visste att deras foton/filmer blivit spridda ($n = 13$) var de som hade sämst självkänsla och absolut sämst hälsa mätt med TSCC, tabell 6.2.2a forts. Skillnaderna var dock inte signifikanta inom gruppen som blivit fotograferade/filmade mycket beroende på de få ungdomarna i de olika grupperna. Noterbart var dessutom att de ungdomar som inte visste om bilder/filmer tagits eller om de spridits hade nästan lika höga TSCC värden, 48,5 (SD =22,2) respektive 45,2 (SD =25,2), som de som var säkra på att bilderna spridits.

Av figur 6.2.1 framgår att det är nästan ett linjärt samband då det gäller allvaret i det sexuella övergreppet och symtom mätt med totalpoängen på TSCC med en totalpoäng på 26,9 (SD =18,9) för de som inte varit utsatt för något övergrepp under uppväxten till 45,2 (SD =24,8) vid penetrerande övergrepp. De ungdomar som blivit fotograferade/filmade visade ännu högre psykisk ohälsa med ett TSCC totalvärde på 49,4 (SD =25,4). Det högsta värdet visade de ungdomar som dessutom visste att deras bilder/filmer från övergreppet spridits 57,9 (SD =30,1).

Figur 6.2.1. Olika former av sexuella övergrepp och dokumentering

Samma mönster, d.v.s. att de som blivit fotograferade/filmade och fått dessa bilder spridda är de som mår sämst, kunde man även se i 2009 års undersökning (Svedin & Priebe, 2009) där SCL-25 användes i stället för TSCC för att mäta ungdomarnas hälsa.

Figur 6.2.2. Sexuella övergrepp och dokumentering, 2009.

De två undersökningarna 2009 och 2014 ger således en likartad bild vilket stärker bilden av att dokumenteringen av de sexuella övergreppen är en belastning då det gäller ungdomarnas hälsa men även att inte veta om man blivit fotograferad/filmad påverkar hälsan negativt.

7. Diskussion

Denna rapport fokuserar på barns erfarenheter av sexuella övergrepp på nätet. Det är en fördjupningsstudie baserad på en enkätstudie som genomfördes 2014 där 5 839 elever i gymnasiets tredje år deltog. Deltagarna tillfrågades om erfarenheter av olika övergrepp av sexuell karaktär på nätet såsom nätgrooming, sexuella övergrepp och sexuella övergreppsbilder.

Inledningsvis är det värt att påpeka att det finns många begrepp som används då det kommer till övergrepp av sexuell karaktär på nätet. Dessa är mer eller mindre överlappande och beskriver ibland samma sak. Gränsen mellan t.ex. när en nätgrooming övergår i ett sexuellt övergrepp kan vara svår att avgöra då både groomingen och övergreppen kan innehålla t.ex. kommunikation av sexuell karaktär med både text och bild. Dessutom är alla övergrepp på nätet en form av sexuell exploatering, då barnet utsätts för övergrepp genom att material kan spridas utan deras vetskap eller samtycke. I Sverige finns det behov att samlas kring gemensamma begrepp, vilket skulle underlätta framtida forskning och möjlighet att kunna jämföra studier.

Resultaten i denna rapport är nya och unika. De ska tolkas med försiktighet då det behövs mer studier inom området. Dock visar resultaten tydliga mönster, som vi till viss del känner igen från både nationell- och internationell forskning samt kliniska erfarenheter vi fått ta del av tidigare.

Nedan diskuterar vi de tre olika övergreppsformerna av sexuell karaktär som undersökts i studien och avslutar med en diskussion om generella mönster som framkommit. Då studien är omfattande och väldigt mycket information presenterats, diskuteras de mest relevanta resultaten som framkommit.

7.1. Barn utsatta för nätgrooming - Oftare mobbade och mer på sociala medier

Studiens resultat visar att 23,2 procent av de svarande unga haft erfarenhet av nätgrooming. Det är en något lägre siffra än den från Brottsförebyggande rådets studie (2007), där 30 procent av ungdomarna svarade att de haft någon form av sexuell kontakt med en tidigare obekant person som de trodde eller visste var vuxen. I en annan studie från BRÅ (2010), tillfrågades 6 900 niondeklassare om de utsatts för någon form av oönskad sexuell kontakt. I den studien användes samma frågor som i denna aktuella studie, men BRÅs siffror är inte publicerade förutom i en kortare rapport varför jämförelser inte kunnat göras.

Denna studie visade att nätvanorna hos de nätgroomade och icke nätgroomade barnen inte skilde sig, förutom att de nätgroomade barnen spenderade mer tid på mobiltelefon och sociala medier. Det är därför sannolikt inte tiden som unga är på nätet som ökar risken för att utsättas för nätgrooming utan vad de gör på nätet. Det är inte de sociala medierna i sig som är risken

utan att det är där kontakter kan knytas och utifrån dessa så varierar risken för olika typer av oönskade händelser. Att t.ex. chatta med okända räknas som ett riskbeteende (se t.ex. Baumgartner et al., 2010; 2012) och även i BRÅs rapport (2010) lyfts att flickor som chattar med okända på nätet är en riskgrupp för att utsättas för nätgrooming.

Barnen i denna studie som varit utsatta för nätgrooming uppvisade sämre hälsa och upplevde kontakten med sina föräldrar under uppväxten som sämre. De rapporterade i betydligt högre grad än icke nätgroomade barn att de blivit utsatta för våld i olika former och mobbning. Det bör understrykas att vi i studien frågade om fysisk mobbning både av jämnåriga och av de som var äldre eller vuxna samt skolpersonal. Då det kommer till fysisk mobbning av en vuxen eller skolpersonal ska detta tolkas som att de varit utsatta för fysisk misshandel.

Tidigare har det beskrivits att nätgrooming påverkar ungas psykiska hälsa negativt som t.ex. i studien av Mitchell, Wolak & Finkelhor (2001) rapporterade 25 procent av de unga som blivit kontaktade på nätet högre nivåer av psykisk stress efter att kontaktförsöket gjorts. Risken för psykisk stress var vanligare bland de yngre ungdomarna som hade fått aggressiva kontaktförslag, så som att förövaren försökt få till eller fått kontakt med barnet utanför nätet. Om det är erfarenheter av tidigare övergrepp som leder till att de unga tar mer risker på nätet genom att t.ex. ha sexuella kontakter med okända eller om det är nätgrooming i sig som fått barnen att må dåligt är utifrån denna tvärsnittsstudie inte möjligt att avgöra eftersom groomingen var aktuell före 15 års ålder medan hälsan beskrevs vid undersökningstillfället dvs. vid cirka 18 års ålder.

Gällande utsatthet för mobbning så hade gruppen signifikant oftare blivit utsatta för mobbning, ett mönster som också fanns i gruppen med unga som utsatts för sexuella övergrepp på nätet. I rapporten från BRÅ (2010) lyfts sambandet mellan mobbning och sexuell utsatthet på nätet, särskilt vad gäller flickor. I denna studie fann vi inga könsskillnader, utan flickor och pojkar hade lika ofta varit utsatta för emotionell mobbning på och utanför nätet. Däremot hade de nätgroomade pojkarna betydligt oftare utsatts för fysisk mobbning (misshandel) än de nätgroomade flickorna.

7.2. Sexuella övergrepp på nätet - Lika allvarliga som övergrepp utanför nätet

Från flera håll såsom rättegångar, böcker och kliniska observationer (Christianson & Rogland, 2017; Engvall, 2012; 2014; 2015), har frågan om hur barn påverkas av övergrepp på nätet lyfts. Detta konstateras även i rapporten från Livingstone & Smith (2014) även om författarna understryker att det finns väldigt lite forskning inom området. I denna rapport undersöktes övergrepp där barn och förövare träffats på nätet och där övergreppet också sker på nätet. De har alltså inte haft någon fysisk kontakt. Även om gruppen är liten talar resultaten ett tydligt språk. De som utsatts för sexuella övergrepp på nätet uppvisar psykisk ohälsa och posttraumatiska symptom (PTS) i mycket hög grad. Detta indikerar att övergreppen på nätet är lika allvarliga som övergrepp som sker utanför nätet.

De utsatta barnen rapporterar en betydligt högre grad av våldsutsatthet för olika typer av våld så som sexuellt våld, emotionell och fysisk misshandel och mobbning. Den bild som resultaten ger oss är att de barn som utsatts för sexuella övergrepp på nätet är polyviktimerade och kan ha varit det även innan de blev utsatta på nätet. För att få mer detaljer kring detta behövs fördjupande studier och analyser. Resultaten visar att de unga som utsatts för sexuella övergrepp är en grupp som torde vara i stort behov och stöd och behandling för att ges möjlighet att bearbeta vad de varit med om. Detta skulle i sin tur kunna leda till minskat riskbeteende och mindre risk för att utsättas för nya övergrepp både på och utanför nätet (Jonsson et al., 2009).

7.3. Sexuella övergreppsbilder på barn – Bilderna påverkar och oroar

I studien frågades deltagarna om de varit utsatta för sexuella övergrepp och om något av dessa dokumenterats. Totalt var det 4,6 procent, (n = 50) av dem som varit utsatta för sexuella övergrepp som visste att de blivit filmade medan 12,0 procent (n = 130) inte visste. Av de som fotograferats var det 26,0 procent (n = 13), som visste att filmerna spritts och 30,0 procent, (n = 15) som inte visste. Resultaten visar, liksom andra studier (t.ex. Livingstone & Smith, 2014), att det är relativt få sexuella övergrepp som sker på nätet och ännu färre där övergreppet dokumenterats. Dock visar både våra och andras resultat på hur allvarligt det är för de barn som drabbas. De unga som rapporterade att de blivit utsatta för sexuella övergrepp som dokumenterats visade sig ha betydande sämre hälsa än andra unga inkluderat även de som utsatts för sexuella övergrepp som inte fotograferats/filmats. De som visste att filmer/bilder spritts mådde än sämre än de som svarade att materialet inte var spritt. Detta visar bildernas betydelse för den psykiska ohälsan, både vad gäller det faktum att bilderna finns, men ännu värre för de som vet att någon annan än förövaren har sett dem, dvs. att bilderna spridits. Att bilderna har negativ påverkan visar flera studier (Svedin & Back, 1996; 2003) och skadorna påverkar individen på flera olika plan. Dessutom menar Martin och kollegor (2013; 2016) att övergreppsbilder på barn även måste ses i ett samhällsligt perspektiv på olika nivåer. Därför har författaren utvidgat Bronfenbrenner's ekologiska modell och inkluderat nätet (cybersystem) som ett ytterligare ekologiskt system för att visa på hur världen både på och utanför nätet kan befästa och eskalera skadan för de barn och unga som varit utsatta för sexuella övergreppsbilder.

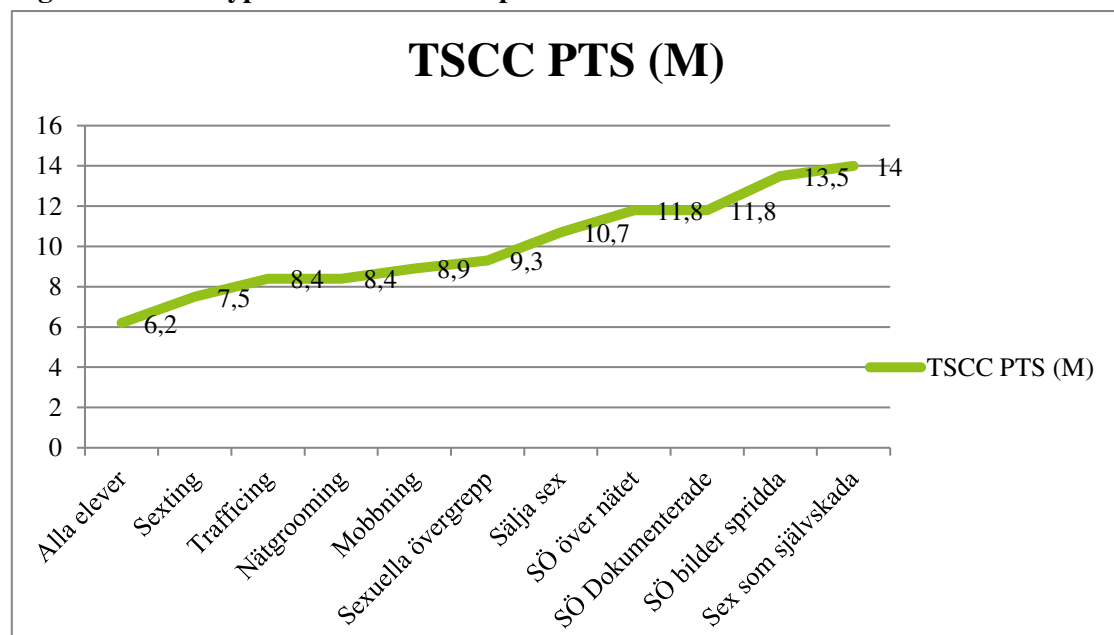
7.4. Den samlade bilden om övergrepp av sexuell karaktär på nätet

Den samlade bilden utifrån att ha studerat tre olika former av övergrepp på nätet av sexuell karaktär är att det finns likheter mellan de olika formerna, men också skillnader. Värt att notera är att resultaten ger en bild av att barnens sociodemografiska bakgrund inte skiljer sig från andra barn. Det är när det kommer till sociala relationer med föräldrar och vänner som ett annat mönster framkommer. De unga som varit utsatta för övergrepp av sexuell karaktär på nätet beskriver en sämre anknytning till sina föräldrar och har oftare problem i kontakten med jämnåriga, i form av att de är utsatta för mobbning.

Mest slående i resultaten är deltagarnas rapporterade psykiska ohälsa och dåliga självkänsla. De rapporterar om svåra livshändelser så som våldsutsatthet i form av både sexuella övergrepp och fysisk misshandel. Sexuella övergrepp förekom i betydligt högre utsträckning varierande från 43,4 procent bland de nätgroomade ungdomarna till 56,7 procent bland de som utsatts för övergrepp över nätet. Att det handlar om en grupp barn som i hög grad är traumabelastad visar också mätningarna av traumasymptom.

I figuren nedan åskådliggörs detta och visar att vi funnit att det också finns skillnader vad gäller barns reaktioner på olika typer av utsatthet på nätet, figur 7.4. Som syns i tabellen uppvisar de som fått sexuella övergreppsbilder spridda sämst hälsa, i närheten av gruppen unga som skadar sig genom sex (se vidare i Svedin et al., 2015).

Figur 7.4. Olika typer av utsatthet och post traumatisk stress*

* SÖ = Sexuella övergrepp

Tidigare studier, vilket också framkommer i denna, har visat att de övergrepp som ger mest symptom är kontaktövergrepp där förövare och offer möts och det sker någon form av penetrerande övergrepp (oralt, vaginalt, analt). Det nya som denna studie visar är dock att även övergrepp där förövaren och barnet inte träffas kan vara minst lika allvarliga och värst mår de barn som varit med om sexuella övergrepp utanför nätet och där dessa dokumenterats och spridits.

7.5. Varför mår de så dåligt?

Studien visar att gruppen av unga som utsatts för övergrepp av sexuell karaktär på nätet ofta har varit med om andra svåra händelser, många av dem har en historia av upprepad utsatthet, de är s.k. polytraumatiserade. Sannolikt är detta också en grupp unga som p.g.a. sin ohälsa tar t.ex. sexuella risker av olika slag (jfr Jonsson, 2015) samt är riskbenägna generellt, även på nätet. För dessa barn tycks det finnas ett stort behov av att bli sedda vilket kan öka risken för att de t.ex. chattar med okända på nätet, en kontakt som kan leda till ett sexuellt övergrepp (BRÅ, 2010; Jonsson et al., 2015c).

Övergreppen som sker på nätet drabbar barnen på olika sätt och det finns säkerligen många förklaringar till varför övergrepp av sexuell karaktär drabbar barnen i den höga utsträckning som vi funnit. Baserat på studiens resultat, våra tidigare studier samt andra publikationer listar vi nedan några tänkbara förklaringar till varför barnen mår så dåligt. Se även tabell 7.5.

Känner att det är deras eget fel - Skuld

Det drabbade barnet kan känna att de själva har skuld för att övergreppet kunde ske. Inte minst är detta tänkbart utifrån att många själva har varit aktiva genom att skriva eller skicka material av sexuell karaktär, som kanske till en början var roligt och spännande.

Känner sig lurade - Skam

Barnet känner sig lurad. De trodde personen de hade kontakt med var en vän, och att det var en ömsesidigt viktig relation, kanske t.o.m. en kärleksrelation. När det uppdagas att de blivit lurade och utnyttjade kan detta leda till att de känner sig ledsna, dumma och skamfyllda. Inte sällan finns också skam kopplat till de handlingar man utsatts för eller kanske förmåtts att göra själv.

Upplever att de svikit - Svek

De allra flesta barn vet att de inte ska prata med okända på nätet eller skicka avklädda bilder till någon de inte känner. Därför kan barnet känna att det svikit sina föräldrar eller någon annan nära när det gjorts något de "inte borde". Detta minskar också sannolikheten för att berätta om övergreppen.

Rädsla för vad förövaren ska göra - Hot

Exakt hur vanligt det är med hot vid olika övergrepp på nätet är oklart. Dock vittnat bevis från flera rättsfall om situationer där förövaren hotat att t.ex. sprida redan skickade bilder

eller filmer om barnet inte skickar ytterligare material eller om de berättar för någon om förövaren. Det kan också förekomma explicita hot t.ex. gentemot barnets familj. Hoten kan också vara av mer uttalad karaktär, där barnet är rädd för vad som kan hända om förövaren inte fortsätter att t.ex. skicka bilder.

Ingen kontroll över vad som ska hända med bilderna/filmerna- Rädsla

Vetskapen om att det finns dokumenterat material från ett övergrepp eller från en inledningsvis frivillig sexuell aktivitet kan skapa oro. Barnet vet inte om de ska försöka ta reda på om bilderna spritts på något sätt (t.ex. genom att söka på sitt namn eller leta på pornografiska sajter) eller bara försöka glömma och gå vidare som om inget hänt. Idag är det svårt att få bort spritt material på nätet, och det går aldrig att garantera att materialet försvunnit helt.

Ovisslet för vem som vet och vem som sett- Oro

Även om en bild aldrig blivit spridd kan barnet uppleva att ”alla sett”. Detta kan göra att de inte vill gå ut, träffa kompisar och isolerar sig, något som kan ingå i ett posttraumatiskt stress syndrom.

Leva med vetskapen- Övergreppen fortsätter i oändlighet...

En bild/film försvinner aldrig. För de utsatta barnen handlar det om att lära sig att leva med vetskapen om att bilderna kan ses om och om igen av förövaren eller av någon annan, vilket innebär att övergreppen psykologiskt fortsätter.

Figur 7.5. Därför påverkar övergrepp på nätet barns psykiska hälsa

Skuld	• Känner att det är deras fel
Skam	• Känner sig lurade
Svek	• Upplever att de svikit sina nära, så som mamma och pappa
Hot	• Upplever sig hotade av förövaren
Rädsla	• Rädd för vad som ska hända med bilderna/filmerna
Oro	• Upplever oro för vem som vet och vem som sett materialet
Oändlighet	• Övergreppen fortsätter för alltid

7.6. Framtida fokus

Det finns anmärkningsvärt lite forskning då det kommer till barn som utsatts för övergrepp av sexuell karaktär på nätet. Detta kan bero på svårigheten att undersöka deras utsatthet p.g.a. att det är relativt sällan förekommande i en population och därmed blir undersökningsgruppen liten och svårhanterlig för statistisk bearbetning. Då det gäller kvalitativa intervjuer kan det vara svårt att komma i kontakt med drabbade barn och deras familjer och därefter få dem att vilja bli intervjuade. I framtiden behövs fler studier med olika metodik för att få en bättre bild och en djupare förståelse för övergreppen på nätet.

Resultaten gällande det markant allvarliga hälsoläget för de drabbade barnen ställer krav på skola, hälso- och sjukvård samt rättsväsende. De drabbade barnen måste prioriteras genom att få snabba utredningar från både polis och socialtjänst följt av möjlighet till bra stöd och behandling. Studierna av Martin (2014; 2016) visar att det idag finns väldigt lite kunskap hos socialsekreterare kring denna fråga, att de flesta känner sig oförberedda för att t.ex. hantera ett ärende med ett barn som varit utsatt för sexuella övergreppsbilder och hur de professionella prioriterar dessa ärenden varierar. Då de drabbade barnen uppvisar höga nivåer av symptom på posttraumatisk stress är det viktigt att alla professionella som kommer i kontakt med de drabbade barnen har förståelse för övergreppens allvar och använder sig av ett traumamedvetet bemötande. Då det kommer till behandling är det viktigt att barn- och ungdomspsykiatrin prioriterar denna grupp unga och erbjuder stöd och behandling som fokuserar på traumasymptom och andra konsekvenser av övergreppen.

En fråga som inte behandlats i studiens resultatdel, men som är viktig att poängtera är att det behövs ett större fokus på de män (och kvinnor) som förgriper sig på barn på nätet. Förövarna behöver stöd och hjälp för att minska risken att de utsätter nya barn. Därför är det ytterst viktigt med behandlingsenheter spridda i landet som alla har möjlighet att kontakta.

Att prata om sexuella övergrepp är svårt för de flesta av de drabbade barnen. Oftast berättar barn för en kompis (Landberg et al., 2015). Därför måste det till stora satsningar vad gäller kunskap om kompisstöd, vad man t.ex. ska göra om en kompis utsatts. Redan idag finns bra framtaget material (se www.dagsattprataom.se) men detta behöver spridas vidare. Barn och unga måste tidigt få kunskap om vad ett sexuellt övergrepp är, vilka rättigheter man har och vad man ska göra om man blir drabbad. Skolan är en utmärkt plats att genomföra denna typ av utbildning och vi föreslår att den ingår i en reformerad sexualundervisning där det är viktigt att kunna prata om relationer, ömsesidig positiv sex för att också lättare förstå vad ett sexuellt övergrepp är.

I EU-projektet SPIRTO (Jonsson et al, 2014) framkom att den främsta anledningen till att unga undviker att prata med sina föräldrar om vad de gör på nätet är för att de upplever att föräldrarna kan för lite. Unga efterlyser kunskapsridning till föräldrar och lärare och andra som arbetar med barn.

8. Referenslista

- Attention (2015). *Nätkoll*. Göteborg: Attention. Nedladdad 17.01.20 från http://attention-riks.se/wp-content/uploads/2015/05/projekt-natkoll_rapport.pdf
- Briere, J. (1996). *Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC): Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*, rapport 2007:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Nedladdad 17.01.20 från Brottsförebyggande rådet: <https://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2007-04-20-vuxnas-sexuellakontakter-med-barn-via-internet.html>
- Brottsförebyggande rådet. (2010). Mobbning kan kopplas till sexuell utsatthet på nätet. Shannon, D., & Nelander, K, i *Apropå*, nr 2 2010.
- Christianson, S. Å., & Rogland, U. (2017). *Vad är grooming?*. Malmö: Arx förlag.
- Döring, N. M. (2014). Consensual sexting among adolescents. Risk prevention through abstinence education or safer sexting? *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(1), 1-14.
- Engvall, C. (2008). *14 år till salu. En skakande svensk historia*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Engvall, C. (2011). *Skamfläck*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Engvall, C. (2013). *Skuggbarn*. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.
- Engvall, C. (2015). *Virtuella våldtäkter. Om unga och sexbilder på nätet*. Stockholm: Kalla Kulor förlag.
- FN. (2000). UN. 54/263. *Optional protocol to the convention on the rights of the child on the involvement of children in armed conflict and on the sale of children, child prostitution and child pornography*. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.un-documents.net/a54r263.htm>
- Fredlund, C., Svensson, F., Svedin, C. G., Priebe, G., & Wadsby, M. (2013). Adolescents lifetime experiences of selling sex. Development over five years. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(3), 312-325.
- Jonsson, L.S. (2015). *Online sexual behaviours among Swedish youth. Characteristics, associations and consequences* (Doktorsavhandling). Linköpings Universitet, Institutionen för klinisk och experimentell medicin. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A790967&dswid=9714>

Jonsson, L. S., Bladh, M., Priebe, G., & Svedin, C. G. (2015b). Online sexual behaviours among Swedish youth: Associations to background factors, behaviours and abuse. *European Child & Adolescent Psychiatry*. doi:10.1007/s00787-015-0673-9.

Jonsson, L., Cooper, K., Quayle, E., Svedin, C.G., & Hervy, K. (2015b) Young people who produce and send nude images: Context, Motivation and Consequences. www.spirto.health.ed.ac.uk.

Jonsson, L.S., Engvall, C., (2014). *Unga som har sex mot ersättning: En kunskapsöversikt till stöd och hjälp*. Stockholm; Stockholm Stad.

Jonsson, L.S., Svedin, C.G., & Hydén, M. (2015d). Young women selling sex online – narratives on regulating feelings. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 6, 17- 27.

Jonsson, L., Warfvinge, C., & Banck, L. (2009). Barn och sexuella övergrepp via IT. Linköping BUP Elefant. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.childhood.se/nyheter/aktuellt/ny-rapport-om-sexuella-overgrepp-via-it-barnets-eget-risktagande-farligast>

Kloess, J. A., Beech, A. R., & Harkins, L. (2014). Online child sexual exploitation: Prevalence process, and offender characteristics. *Trauma, violence, & Abuse*, 15(2), 126-139.

Konventionen om barnets rättigheter (1989). Nedladdad 17.01.20 från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

Landberg, Å., Jonsson, L., & Svedin, C.G. (2015). Den långa resan – Möten med barn som misstänks vara utsatta för människohandel och sexuell exploatering. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/den-langa-resan.pdf>

Landberg, Å., Svedin, C.G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L. & Fredlund, C. (2015). *Det gäller en av fem- fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Livingstone, S., & Smith, P. (2014). Annual Research Review: Harms experienced by childusers of online and mobile technologies: the nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55, 635-654.

Lloyd, E.E., Kelley, M.L., & Hope, T. (1997). *Self-mutilation in a community sample of adolescents: Descriptive characteristics and provisional rates*. Poster session presented at the annual meeting of the Society of Behavioral Medicine, New Orleans, L.A.

- Maclinden, A. M. (2006). "Setting em up: Personal, familial and institutional grooming in the sexual abuse of children. *Social and Legal studies*, 15, 339-362.
- Martin, J. (2014). "It's just an image, right?": Practitioners' understanding of child sexual abuse images online and effects on victims. *Child & Youth Services*, 35:2, 96-115.
- Martin, J. (2016). Child Sexual Abuse Images Online: Implications for Social Work Training and Practice. *British Journal of Social Work*, 46, 372-388.
- Martin, J., & Slane, A. (2015). Child sexual abuse images online: Confronting the problem. *Child & Youth Services*, 36:4, 261-266.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2001). Risk factors for and impact of online sexual solicitation of youth. *JAMA- Journal of the American Medical Association*, 285, 3011-3014.
- NetClean (2015). Elva överkliga sanningar. NetClean-rapporten 2015. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.netclean.se/wp-content/uploads/2015/10/NetCleanRapporten20151.pdf>
- NetClean. (2016). 10 viktiga insikter om barnpornografibrott. NetClean-rapporten 2016. Nedladdad 17.01.20 från <http://www.netclean.se/netclean-rapporten-2016/>.
- Nilsson, D., Wadsby, M., & Svedin, C.G. (2008). The psychometric properties of the Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC) in a sample of Swedish children. *Child Abuse & Neglect*, 32(6), 627-636.
- NSPCC. (2017). *Online abuse. What is online abuse*. Hemsida. Nedladdad 17.01.20 från <https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/online-abuse/>
- O'Connell, R. (2003). *A typology of child sexual exploitation and online grooming practices*. Nedladdad 17.01.10 från <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/17/Groomingreport.pdf>
- Parker, G. (1990). The Parental Bonding Instrument. A decade of research. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 25(6), 281-282.
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L.B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52(1), 1-10.
- Priebe, G., & Svedin, C.G. Prevalence, Characteristics, and Associations of Sexual Abuse with Sociodemographics and Consensual sex in a Population-Based Sample of Swedish Adolescents. *Journal of Child Sexual Abuse*, 2009;18(1),19-39.

Rosenberg, M. (1989). *Society and the adolescent self-image*. Rev. edition. Middletown, CT: Westleyan University Press.

SOU 2004:71. Sexuell exploatering av barn i Sverige. Stockholm: Socialdepartementet.

Statens medieråd. (2008). *Unga & Medier 2008. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Nedladdad 17.01.20 från http://www.statensmedierad.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar_&_Medier_2008.pdf

Statens medieråd. (2010). *Unga & Medier 2010. Fakta m barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Retrieved 17.01.20 from http://www.statensmedierad.se/upload/Rapporter_pdf/Ungar_&_medier_2010.pdf

Statens medieråd. (2013). *Ungar & Medier 2012/2013. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Statens medieråd. Nedladdad 17.01.20 från http://www.statensmedierad.se/upload/_pdf/Ungar_och_medier_2013_fullfarg.pdf

Statens medieråd. (2015). *Ungar & Medier 2015. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Statens medieråd. Nedladdad 17.01.20 från http://www.statensmedierad.se/upload/_pdf/Ungarochmedier2015_ver1.pdf

Statistiska Centralbyrån (2014). Nedladdad 17.01.20 från <http://www.statistikdatabasen.scb.se>

Svedin, C. G., & Back, K. (1996). *Barn som inte berättar. Om att utnyttjas i barnpornografi*. Stockholm: Rädda Barnen.

Svedin, C. G., & Back, C. (2003). *Varför berättar de inte? Om att utnyttjas i barnpornografi*. Stockholm: Rädda Barnen.

Svedin, C.G., & Priebe, G. (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter*. Avsnitt: sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar. SOU 2004:71, bilaga 3.

Svedin, C.G., & Priebe, G. (2007). Selling sex in a population-based study of high school seniors in Sweden: Demographic and psychosocial correlates. *Archives of Sexual Behavior*, 36(1), 21-32.

Svedin, C.G., & Priebe, G. (2009). Unga, sex och Internet. I Ungdomsstyrelsen, *Se mig – unga om sex och Internet* (pp.33-148). Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Nedladdad 27.01.20 från http://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/se-mig-unga-om-sex-ochinternet.pdf

Svedin, C.G, Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C (2015). *Unga, sex och Internet- i en föränderlig värld*. Nedladdad 27.01.20 från http://www.barnafrid.se/custom/uploads/2016/05/Unga_sex_internet_2015_slutlig.pdf

Wolak, J., & Finkelhor, D. (2016). *Sextortion: Findings from an online survey about threats to expose sexual images*. Crime against children research centre. University of New Hampshire.

Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Finkelhor, G., & Wolak, J. (2007). Internet prevention messages. Targeting the right online behaviors. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 161, 138-145.